

Politikai
röpiratok

114.

114
937

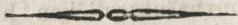
KIT 's MENNYIRE ILLET

A Z

ELHATÁROZHATÓSÁG

A'

HÁZOSSÁG' ÜGYEIRE NÉZVE?

Fejtegette

Fejér György.

2.

PESTEN 1844,

esztergami Beimel József betűivel.

— 20

Sollen wir unsere unmassgebliche Ansicht und Ueberzeugung über den vorgeschlagenen Gesetzentwurf aussprechen, so möchte bei der Landständischen Berathung und Discussion desselben vor Allem die Frage aufzuwerfen, und zu erledigen seyn, ob überhaupt, und wie weit dem Staate das Recht und Befugniss zustehe durch seine Gesetzgebung die natürlichen und unveräusserlichen heiligen Familien-Rechte, der in der gemischten Ehe lebenden Eltern, zu bestimmen, zu ordnen, und beziehungsweise priorisch zu beschränken und auf zu heben?

*Der Kurhessische neue Gesetzentwurf
in Betreff der Religiösen Erziehung
der Kinder aus gemischten Ehen.*

Az Olvasóhoz.

A' vegyes házossági ügy eránt Németh országban kipattant per Magyar honunkat is villongásba vegyíté. Ott a' házosság- és hatóságoknak minden félről, oldalról, heves, sanyaru, huzomos vizsgálataánál fogva a' vita lecsillapult; bebizonyodván, hogy a' házosság nem polgári kötés szerü, hanem erkölcsi, 's religyióji alaku; azért egyházi elhatározhatóságot igénylő, 's a' polgári hatalomhoz csak képestleg, járulmányaira nézve, tartozható. 'S a' vegyes-házosságok a' k. k. Anyaszentegyházban elejétől fogva csak türettek, nem helyesítették; olly esetben pedig, ha a' katolikus felek gyermekeiket hitőkben nem nevelték, eszközöltetvék érvényeseknek esmértettek ugyan, de mint irtóztató erkölcselenek megnem áldottattak. Azért az ollyaknak megáldottatása követelésétől a' Német országí Fejedelmek, Fölséges Császári Királyi Urunkkal együtt, elállottak, az egy Würtenbergi Királyt kivéve. A' különböző egyházok' követeléseinek pedig, a' házossági ügyekben, eligazításán, az ő tulajdon elveik és szabadalmaikhoz képest, a' törvénytudósok, 's közjóra ügyelők, dicséretesen, 's dicsőül igyekeztek.

Nálunk mind eddigi helyes és helytelen vetekedések után, a' fő csomó: miben álljon a' házosság' eredeti alakulata? 'S kit illessen az elhatározhatóság annak tulajdon ügyeiben? még oldatlan, mondhatni: szó nélkül hagyatott; sőt inkább bonyolítottabbá tétetett azok által, kik a' házosságot egészen polgárosítani, az ellenkező Religiókat egy szabályra vonni, viszonyítani

törekedtek. Ki a' kérdéshez gyökerére nézve látott volna ; a' religiói felekezetek' tulajdon elveik , szabadalmaik' tekintetét számba vette, 's egyenlítésökön, viszonyításokon dolgozott volna; nem taláztatott senki. 'S a' kívánt béke, egyeület vissza nem tért!

Ernek okáért — hatóság — igénylés nélkül, a' peres kérdések eránt véleményemet értesítőleg bátorkodom kinyilatkoztatni: a' házosságok eredeti alkulatát, ügyeinek elhatározhatóságát, kiegyenlítésök, 's viszonyítássok lehetőségét vizsgálóra vonni, a' minden Religió szabad gyakorlata és a' szent békesség végett.

Melly ellenvetések, 's kifogások árjával légyen dolgom, előre tudom 's érzem; nem átollok velek szembe szálni; bizván, hogy honunkban se szükölködik az igazság baráti nélkül. Szólok olly rövideden és világosan a' mint tőlem kitelhető — tehát a' Munkákoz

Pesten Jan. 23kán 1843.

A' Szerző.

Kinekkinék mire valóságos hivatala, rendeltetése, 's kötelessége van; annak, czélerányos eszközésére, szabadságának, jogának 's hatóságának is szükség lenni; hivatala, hatósága 's eszköze' tartományában áll tulajdon köre; másénak érintésében, határa; melly önnön szükségéhez képest módosul; a' neki szükségtelen, czéltalan határán kívül esik, kinek különös rendeltetése, hatósága, 's eszköze jutott, annak állpontya is különböző, önálló, mástól független.

A' polgári társaság' tulajdon rendeltetése, hatósága, 's köre, a' társtagok' szabadságának külső és belső bátorságba helyheztetése, 's marasztása; eszköze a' külső kényszerítés; köre az ezekhez tartozandóság; határa a' szükségtelenség. Az egyházi-religiói társaság' hivatala, hatósága hiveinek erkölcsi tökéletesítése, 's üdvözítése; eszköze a' belső hódítás; köre az erkölcsi tartomány 's örök boldogság; mi ezekre szükségtelen, határán kívül esik. A' polgári és egyházi társaság két önálló, egymás körüli — de nem alatti — hatalom, melly egymást támogattya, segíti ugyan, de nem szabályozza — igazság szerént.

Ezen kétféle társaságnak van egy közös, mindenikét csak nem egyaránt érdeklő tárgya: a' mind ketjének szaporítására szükséges házosság; mellynek ügyei vetélkedésre, vizálgodásra, 's követelésekre, helyes vagy helytelen okot 's alkalmat szolgáltatnak, kivált ha szabadosságból, vagy elfogultságból pártoltatnak, mind egyikének mind másikának kárára, 's akadályára. Kit illessen ezen esetekre nézve, a' házossági ügyek' elhatározhatósága (Entscheidung), 's mennyire? Ez fejtegetésünk' célja, 's fogalma.

Ehez képest a' házosság' helyes fogalmát, eredeti alakát, törvényes szerkezetét, tulajdon ügyeit, szükség mindenek előtt megvilágosítanunk; azoknak közönségesen és különösen elhatározhatóságát vizsgálunk; a' különböző egyházok' érdekeinek kiegyenlítése, 's viszonyítása lehetőségét igaz lelkülettel nyomozunk. Kik az Anyaszentegyház' önállóságát, függetlenségét elakarják vitázni, azokkal itt dolgunk nem léssen.

1. Mi a' Házosság?

Kik csak a' nemi ösztön, 's gyönyör' kielégítése módjának nézik a' házasságot, baromi állapotra allyasítják emberi nemünket, 's ama miveletlenség' nyomorjában veszteglők' számába tartozandók, kik a' nőt kivánságok' csilapulta után oda hagyandónak vélik. A' pogányok is a' férj és nő közötti egyesületnek, és jogok' közösültének tekinték a' házosságot. A' nemi ösztön' kielégítéséből csupán a' házosság' értelmét 's alkulatát felfogni lehetetlen.

Dem rohen Menschen ist die Frau nur ein Mittel zur Befriedigung der Sinnlichkeit, und eine Sclavin, von welchen er die schwerste Arbeit und die niedrigste Dienste verlangt; er kauft sie dazu von ihrem Vater, oder ihren Brüdern, und stösst Sie, wenn sie ihm nicht mehr gefällt, oder seine Lust gesättigt ist. „A m m o n vor der Sächsischen Kammer.“

Nuptiae autem, siue matrimonium est viri et mulieris coniunctio individuum vitae consuetudinem continens.“
Jus Rom. I. D. (23, 2.).

Kik a' polgári társaság' szaporítása eszközének tekintik csupán a' Házosságot, lealacsonittyák nem különben az emberi nemet; annyiba vevén mint egy ménest, melly nem magáért való, hanem gazdájáért, hogy annak terhordókot, 's t. e. f. fajzék; annak kutfejét, 's kapcsát, a' szeretet, és szabad akaratot, belőle kifeledni lehetetlen a' józan észnek. A' polgári

társaság szaporításából csupán a házosság fogalma 's alkulata kifejtethetlen.

Die Ehe ist eine freiwillige Verbindung zweier Personen verschiedenen Geschlechtes, zum lebenslänglichen, ausschliessenden Genuss ihrer Geschlechtseigenschaften.“ Kant.

Kik a házosságot polgári szerződésnek (Vertrag, Contractus) egyikének tartják, az adás, vevés vagy cseré here' nemének, a nő nemet nemű dologgá (res), 's eszközzé méltatlanítják; a házosság' elválhatatlanságát, a házosok' egyenlőségét, és egypáruságokat (monogamia) nélkülözik: azért a Törvényhozók és Bölcsék azt csupa polgári szerződésnek soha sem, hanem inkább holtigvaló barátság-kötésnek, egy férj 's egy nő között, vallották, a' mit a polgári szerződésből felfogni és alakítani lehetetlen.

Aber seit wann sind denn freie Personen Gegenstand des Vertrages? Dass sich die, welche sich doch der herrlichsten Freiheit rühmen, selbst wieder zu Knechten und Slaven machen mögen; denn nur über die Slaven erlaubt das ehemalige Recht Verträge! Die Ehe wäre nicht, mehr ein aus gegenseitigen Liebe hervorgegangenes Verhältniss; sondern eine Art Dienstbarkeit und Knechtschaft. Wieser über die Ehe.

Die Ehe ist ein zwischen zwei Personen, beiderlei Geschlechts, auf lebenslang geschlossener vom Staate unabhängiger Freundschaftsbund; bei welchem sie sich anheischig machen, nicht bloss ihre Zeugungskräfte einander ausschliessend zu widmen, sondern sie sich auch mit dem höchsten Grade ihrer wahren Liebe, bei der Erziehung ihrer Kinder, und bei allen Begebenheiten des Lebens beizustehen, und gemeinschaftlich für die Erhöhung jeder Art der wahren Wohlfart bei sich, und den Ubrigen zu sorgen.“ Reinhard.

A Házosságnak igazi, helyes, legméltóbb fogalma ez: olly Isteni szerzemény, mellyel férj és asszony gyermekek' nemzésére 's nevelésére, és kölcsönös segedelmökre, szabadon, 's egyenlőleg holtiglan egyesítettnek: Ki emeli ez a házosságot mind

az állati párosodás, mind a' polgári szerződés' állapottyából; nemesíti, erkölcsösíti, szenteli is egyetemben. Annak isteni eredetét a' pogányok is sejdíték 's tisztelték.

„Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis coniunctio, ad propagandum humanum genus ab initio institutum est; ita deinde, ut populus ad veri Dei et Salvatoris nostri cultum et religionem procrearetur, Sacramenti dignitas illi attributa est.“ *Catech. ex decreto Conc. Trid. Viennae 1827 p. 301.*

Die Ehe als Monogamie auf die Gleichheit der Geschlechter gebauet, ist entschieden eine göttliche Anstalt. Durch diese Grundsätze unterscheidet sich die Ehe wesentlich von einem bürgerlichen Vertrag. Sie erkennt zwar diesen, nach seinem Umfange an, erhebt, veredelt sie aber durch höhere Verpflichtung der Gatten.“ *A m m o n.*

Nuptiae sunt coniunctio maris et foeminae, et consortium omnis vitae, divini ac humani iuris communicatio. Jus civ. Rom. I. I. D. (23, 2.) „Quae (uxor) socia rei humanae, atque divinae domus suscipitur.“ I. 4. c. (9, 32.) Ex Gordiani Imp. constit. quae incipit: adversus uxorem.

A' Házosság' eredeti alakulata.

Az egy Istenszerzeményi Házosság' eredeti alakulata jegyeztetett fel a' történetiratokban: „Teremté az Isten az embert az ő képeré; az Isten az ő képeré teremté őtet. Férjfiuvá és asszonyállattá teremté őket; 's megáldá mondván: nevekedjete, sokasodjatok, 's töltsétek bé a' földet. — Ádámnak pedig nem találtatott hozzá hasonló segítője: az asszonyállatot vevé az Ur Isten Ádámmhoz, és monda Ádám: ez most csont az én csontomból, és hus az én husomból — ennek okáért elhagygya az Ember atyját 's anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez, 's lesznek ketten egy testben.“ *I. Mós. 1, 27 — 28. 2, 20 — 24.* Így eredett, 's alakult a' házosság minden polgári társaság előtt és nélkül az ő isteni 's religiói szerűségében.

Ezen szentségét fenn is tartotta a' szájról, szájrora — hagyománynál fogva, mind az egy mind a' több

Istenlimádók között: az Isten' képviselője, ki először a' házi nép' atya vala, egy férjfiút 's egy nőt avatván öszve elválhatatlanul, az Istenképének átszármoztatásáa. „Monda Ábrahám háza legüdösebb szolgájának, esküdjél meg az Urra: hogy nem vészsz feleséget az én fiannak a' Kananeusok' leányai közül, kik között lakom, hanem az én földembe, az én rokonimhoz mennj, 's onnét végy feleséget az én fiannak, Isáknak.“ I. Mós. 24, 3. 4. Így szinte Isák is: „Előhíván fiát Jákóbot, megáldá 's parancsolá neki, mondván: Ne végy feleséget magadnak a' Kanaán' nemzetségből; hanem eredj, mennj el Syriai Mesopotamiába, Batuel, az Anyád' atya házához, 's onnét végy magadnak feleséget, Lábán, az Anyád' báltya leányai közül. A' mindenható Isten pedig áldjon meg téged, neveljen, és sokasítson, hogy légy népek' seregévé.“ I. Mós. 28, 1 — 3.

Az Isten' képviselöte Móses által az Atyákról Aaron és Levi nemzetségből választott papi rendre átruháztatott, és az egy férjfiunak és asszonyinak ünnepéi megáldottatása, 's öszveadattatások a' papokra háromlott; és az igaz egy Istent 's több idegen Istent imádók közötti házasulás megtiltatott: V. Mós. 7. R. Ezdrás 9. R. A' vérségi akadály elhatározottatott IV. Mós. 18. R. Nem különben annak elválhatósága is V. Mós. 24. R; de isteni és religiói szerüségét megtartá, mint Tóbiás' példájából látni való: „Kik úgy házosodnak meg, hogy az Istent magoktól és elméjektől kirekesszék, 's fajtalanságokat úgy üzzék mint a' ló és öszvér, kiknek nincs értelmök, azokon hatalma vagyon az ördögnek; te pedig fiam, midőn elveszed nődöt, tartóztasd meg magadat; — imádságba foglalatoskodva, — 's veddel a' szüzet az Ur' félelmével, a' fiak' szeretetitől visseltetvén inkább, mint a' bujaságtól, hogy az Ábrahám' magvában áldást nyerj a' fiakban.“ Tób. 6, 17 — 22. Raguel pedig mondá: hiszem azért hozott az Isten titeket hozzám, hogy leányom az ő nemzetségéhez kapcsolatnék (Nro 26, 6), Neked adom azért ötöt És fogván jobb kezét Tóbiás jobb kezébe adá; mond-

ván: „Ábrahám Isák Jákob Istene legyen veletek, és ő adjon öszve titeket, 's tellyesitse be áldását rajtatok. Tób. 7, 14 — 15. Az idegen Istenek' imádóival egybekelés bécsuszván az egy igaz Isten' imádói közzé is, türettetett ugyan az, de nem helyesítettett: „Alámene Sámson Sarmatába, 's látván egy asszonyállatot a' Filistüim leányai közzül; hurré tevé attyának 's annyának mondván: kérlek vegyétek azt nekem feleségül. Ők pedig mondának: nincs-e asszonyállat az atyádfiai' leányai között, 's egész népünkben, hogy Filistüimből akarsz feleséget venni, kik körülmetéltetlennel? Sámson pedig monda az attyának; vedd azt nekem feleségül, mert tetszett szemeimnek.“ Birák 14, 1 — 3. Bécsuszott a' több feleségűség is, 's az egy feleségnek valláslevéllel elbocsátatása is elhatalmazott — az ő keményszívűségök miatt: Máté 19, 8.

Ezen Istenszerzeményü házosságot a' háznépek-ből kerekedett polgári társaságok, a' pogányok is, magokévá tették, az egy férjet 's nót elválhatatlan egyesületre Papjaik által, religió-szerűleg, különös ünnepéllyel avattatták öszve, 's a' t. A' mit hozzá tettek, az annak élesztését, biztosítását, 's világi érdekeit illette; vagy nemkülönb az ő szívök' keménységének csinnya volt. Romaiak 1. Rész.

„Confarreatio, a Romulo inuenta, fuit ritus nuptiarum antiquissimus, quo certis verbis, ac testibus decem praesentibus, et solelni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibebatur: uxor conveniebat in manum viri etc. Heineccius in antiquitatum Romanorum jurisprudentiam illustrantium syntagmate, lib. I. titulo X. nro 2.

A' Házosság' megujjított alakulata.

Az első embereknek kinyilatkoztatott, Patriárkák-nak ígértetett, 's Próféták által mind inkább kijelentetett Szabadító, mindeneket megáldandó Messias (Schilo) Mózeshez hasonló törvényszerző, Melchisede' rendén való Pap, Kristus, az üdök' tellyesültében,

Octavian Császár' országlásakor, megjelent a' Nazarethi Jésus. „Kezdetben vala az Ige, az Ige az Istennél vala, és Isten vala az Ige, ki által lettek mindenek. — És az Ige testté lön 's bennünk lakozék, és láttuk az ő dicsőségét mint a' mennyei Atyának egy szülött fiának dicsőségét, tellyest malaszttal, és igazsággal.“ János 1, 1—14. „Ő az egész emberi nemnek, minden időre, helyre alkalmas, tökéletes religiót hirdete ki, az Isten' országa 's uj testamentom' neve alatt; hogy azok kik ujon születve benne hisznek, el ne vesszenek, hanem örök életök legyen.“ Ján. 3, 18. Hiveinek gyülekezetét Anyaszentegyháznak (Ekklesiának) nevezte: „E' kőszálon építendem az én Anyaszentegyházomat.“ Máté 16, 18. Annak vallotta azoknak gyülekezetét is, kiket evangeliuma hirdetésére helyettesívé választott 's rendelt: „Ki titeket hallgat, engem hallgat; — ki pedig az Anyaszentegyházot nem hallgattya, legyen néked mind a' Pogány és Publikánus.“ Máté 18, 15 — 17. Felhatalmazta ezeket igazgató joggal is: „Bizony mondom néktek, valamiket megkötöztök e' földön, meglesznek kötözve mennyekben is; 's valamiket megoldoztok e' földön, meglesznek oldozva mennyekben is.“ Máté 16, 18. Különösen ezen hatalommal megbizta Simon Pétert mondván neki: „Te Péter (Petros, kőszál) vagy, 's e' kőszálon építendem Anyaszentegyházomat, — 's neked adom a' mennyek' országának kulcsát, valamit megkötesz a' földön, megleszen kötözve mennyekben is; 's valamit megoldassz, a' földön meglesz oldva mennyekben is.“ Mát. 18, 18. 'S ismét: „Monda Jésus Simon Péternek: Péter szeretsz-e engem? háromszor; szint annyiszor; Őrizd az én juhaimat, az én bárányimat, az én nyájomat.“ Ján. 21, 15—17. „'S ismét Te pedig erősítsd meg az atyádfiait.“ Luk. 22, 32. Monda hozzájuk egyetemben: „Békesség néktek: a' mint elküldött engem az Atya, én is elküldelek titeket.“ Ezeket mondván: reájok lehele, 's monda: „Vegyétek a' Szent Lelket: kiknek bűneiket megbocsátandjátok, megbocsátatnak nekik, 's kiknek megtartyátok, meglesznek tartva.“

Ján. 20, 21 — 3. Végre: „Ada'olt nekem minden hatalom mennyben és a' földön; elmenvén azért, tanítatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának, és Fiúnak, és Szent Lélek' nevében; tanítván őket megtartani mindeneket, miket parancsoltam néktek.“ Az ő erejével, védelmével ellátva őket, mondá: „Köszálon épített anyaszentegyházomon a' poklok' kapui erőt nem veendnek“ Máté 16. 16. „Ime én veletek vagyok mindennap' a' világ' végezetéig.“ Máté 28, 20 „És kérem az Atyát, 's más vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek legyen, az igazság' lelkét; — ő nálatok marad, 's veletek lészen.“ Ján. 14, 16. 17. Ihol a' Kristus alapította Anyaszentegyház' rendeltetése, hatósága, eszköze, köre 's határa.

Kristus Anyaszentegyházában a' Házosság' alakját is megújította: mindenekelőti jelenlétével a' menyegzőt megszentelte: „Menyegző lévén Galileai Kánában elhivatott Jésus is, 's tanítványai a' menyegzőre. Ott cselekedett csodatételk' kezdetét; 's kijelenté dicsőségét, 's hívének benne a' tanítványai.“ Ján. 2, 1.— 11. Azt eredeti mivoltára elrendezé, egy férj 's nő közötti elválhatatlanságát visszaszerezvén: „Jésushoz ménének a' Fariseusok, kísértvén őtet, 's mondván: szabad-e az embernek feleségét elbocsátani akár mi okból? ki felelvén monda nekik: nem olvastátok-e, hogy ki az embert teremtette, kezdettől fogva férjfiuvá és asszonyállattá teremté őket, 's monda: „Ezért elhagygya az ember az atyát 's anyját, 's feleségéhez ragaszkodik, 's ketten egy testben lesznek. Az okáért már nem kettő, hanem egy test. A' mit azért az Isten egybeszerzett, az ember el ne válassa.“ — Mondom nektek, „hogy valaki feleségét elbocsáttya, hanem ha a' paráznaságért, és mást veszen, paráználkodik, 's ki az' elbocsátottat elveszi, paráználkodik.“ Mát. 19, 3—9. Márk 10, 4. 's a' t. Az illy szerkezetű házosságbeli kisdedeket Isten országáéna tulajdonította: „Hagygyátok hozzám jönni a' kisdedeket, el ne tiltsátok őket; mert ilyeneké az Isten országa. 'S megölelvén őket, 's kezét reájok tevén, megáldá.“

Márk 10, 14—16. — Ezen házosság-szerkesztést, 's akadályoztatást, nyilván se Tiberius Császár, se Heródes Király, se Pontius Pilatus tisztartó hatalmából, hanem önmagáéból rendelte Kristus.

Akkép rendelkezett a' hiveinek házossága eránt az eldódi Anyaszentegyház is, az Apostolok: Sz. Pál monda: „Férj-ek szeressétek a' ti feleségeket mint Kristus szerette Anyaszentegyházát, 's magát adta érte. — Ugy kell a' férjeknek szeretnie az ő feleségöket mint önnön testöket; az asszonyok meg' engedjenek az ő férjöknek mint az Urnak; mint az Anyaszentegyház Kristusnak enged, így az asszonyok is az ő férjöknek mindenben. Ez okáért elhagygya az ember atyát és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, 's ketten egy testé lesznek. Ez nagy titkos szentség; én pedig a' Kristusban és anyaszentegyházában mondom.“ Efes. 5, 22—32. 'S ismét: „Azoknak, kik házosságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Ur, hogy a' feleség el ne mennyen a' férjétől; ha elmegy, házosság nélkül maradjon, vagy férjével megbéküljön. És a' férj el ne bocsássa a' feleségét: mert egyebeknek én mondom nem az Ur: ha valamely atyafinak hitetlen felesége van, 's kész vele lakni, el ne bocsássa őtet. És ha valamely hív asszonynak hitetlen férje van és kész vele lakni, el ne hagyja a' férjét; — ha a' hitetlen elmegy, mennyen el: mert nem vettett szolgálat alá az atyafi vagy az asszony illy félében. A' szüzekről pedig nincs parancsolatom az Urtól; tanácsot adok pedig, úgy mint ki irgalmasságot nyertem az Urtól, hogy hív legyek: itélem azért ezt jónak lenni. Feleségedhez vagy kötve? ne keress elválást; feleségtől szabad vagy? ne keress feleséget. Ha pedig feleséget vészs nem vétkeztél, 's ha férjhez megy a' szűz, nem vétkezett. Az asszonyállat köteles a' törvényhez míg férje él; ha meghal megszabadult; mennyen férjhez kihez akar, csak az Urban.“ I, Kor. 7; 25—39.

Az Apostolok utáni anyaszentegyház is hiveinek házossága eránt, célirányosan, szabadítva, vagy

akadályozva, szint oly önállólag, 's függetlenül rendelkezett folyvást, szüntelen és közönségesen, mint az irományi jegyzetek bizonyítták.

A' keresztény házosság' ügyei.

Az Istentől szerzett, 's Krisztustól újra szerkesztett házosság' ügyei vagy olyanok, mellyek a' hivek' erkölcsösítésére, szentelésére 's üdvösségére háromlanak egyenesen, 's tulajdoniaknak mondatnak, vagy olyak, millyek az ő világi jobb létüket tárgyozzák egyenesen, 's amazokat csak mellékesen érdeklik.

A' házosság' tulajdon ügyei:

I. A' házosság' lényege (essentia): a' férjfiúnak és nőnek egymás hatalmába adatásában áll, mint Sz. Pál jelenti: „Az asszonymak nincs hatalma az ő testén; hanem a' férjfiúnak; hasonlókép [a] férjfiúnak is az ő testén nincsen hatalma, [hanem az asszonymak.“ I. Kor. 7, 4—5.

II. Ezen hatalom átadásnak tényező oka (consensus) a' szabadon reáállítás, vagy egyezés, mint ismét Pál jelenti: „Az asszonyállat mennjen férjhez kihez akar.“ I. Kor. 7, 39. „Ha ki disztelennek állítja, hogy az ő szüze üdejét meghalladta, cselekedje mit akar, nem vétkezik, ha férjhez megyen“ ott 36.

III. A' házosság' javai (bona) 1) Annak szentsége: láthatójelei: a) az egyezésnek az Anyaszentegyház' színe előtt kijelentése, 's annak szolgája által megköttetése (in facie ecclesiae copulatio per legitimum ministrum) mint itva vagyon: „Ki titeket hallgat, engem hallgat; ki titeket megvet, engem vet meg.“ Luk. 10. „Feleséghez vagy-e köttetve?“ I. Kor. 7, 27. „Ugy tartson minket az ember mint Kristus' szolgáit, és az Isten' titkainak sáfárit.“ I. Kor. 1, 6. b) Ezen össze köttetés' formája: ezen, vagy hasonló igéssel: Én titeket egybekötök házossággul az Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében Amen. c) An-

nak munkálata: a' szentelő malaszt' nyerése, hogy úgy szerethessék egymást mint Kristus anyaszentegyházát; úgy engedjenek egymásnak mint az anyaszentegyház enged Kristusnak; hogy megtartóztathassák magokat a' parázناسágtól, 's tudja kiki bírni az ő edényét szentségben és tisztességben; nem a' kívánság indulattyában mint a' pogányok, 's kik nem esmérik az Istent." I. Tim. 4, 3—5. „És nevelhessék szülötteiket az Ur' tanításában 's fenyítékében." Efes. 6, 7.

2) A' házosság' második java: a' házossági kapocs, és hívségi kötelesség' holtokiglan felbonthatatlansága: „Mert a' mit az Isten egybeszerzett, az ember elne válassza; 's valaki feleségét elbocsáttya, és mást veszen. paráznáskodik." Mát. 19, 3—9. „A' férj a' feleségétől elne mennyen, ha elmegyén, házosság nélkül maradjon, vagy vele béküljön meg." I. Kor. 7, 25.

3) A' házosság' harmadik java az Istentől szerzett, megtisztult törvényes gyermek: „Ádám pedig megisméré feleségét, Hévat, ki méhébe fogada, 's szülé Kaint, mondván: embert nyertem az Isten által." I. Móz. 4, 1. Különbén a' ti fiaitok tisztátalanok volnának, most pedig tiszták." I. Kor. 7, 14.

4) A' szülők' üdvössége: „Üdvözül pedig az aszszonyállat a' fiak által, ha megmarad a' hitben, szeretelben, és szentségben józansággal." I. Tim. 2, 15.

IV. A' házossági szertartások, a' szentség' méltányos, 's helyes kiszolgáltatására rendeltettek: ilyenek a' házasulandók eljegyeztetése, kézfogás, elgyűrűzés által; lakhelyeiken harmadszori kihirdettetésök; a' szentegyház' szinén, mise áldozat, könyörgések közötti, megáldottatások, legalább két tanu előtt, önnön lelki pásztoroktól öszveavattatások, esküdtetésök, koszorúztatások, és szabad üdőben nyilvános menyegző tartások, 's t. e' f.

V. A' házossági akadályok, mellyeket rész szerint a' házosság' lényege, szabadsága; részszerint szentsége, szükségítnek; résznyire pedig a' szertartások: öszve nem avattathatnak: a' testének átadására képtelen (impos); az egyezés szabadságára elég-

telenek, millyenek: a' kényszerített (vim passus) esztelen (amens), elragadtatott (rapta), csalatkozott (errans) más hatalma alatt lévő (conditionatus) házossághoz kötötett (ligatus) szűzességet nyilván fogadott (voto solenni obstrictus), egyházi rendre felszenteltetett (ordinatus); a' házosság' szeplőtelenítése miatt: a' házostárs-gyilkos, (coniugicida)'s házosságtörő (adulter); atyafivér fertőztető (agnatus, cognatus, affinis; bizonyos közelségig; atyafiság-becstelenítő (inhonestus); az idegen hitű (infidelis); 's az alattomosan őszvekelő (clandestinus): ezek a' keresztényi házoslásra képtelenek 's ha őszve keltek, elválasztandók. A' mással eljegyeztettek, kinem hirdettettek, szűzesség fogadottak, a' más keresztény felekezetűek, az ünnepeles őszveavattatástól addig visszatartóztatnak, míg törvényszegésöktől fel nem oldoztattak.

Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in eis constituendis errasse, anathema sit.“ De Sacr. matrim. can. IV. „Si quid dixerit prohibitionem solemnitate nuptiarum certis anni temporibus, superstitionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones et alias caerimonias, quibus Ecclesiam in illis utitur, danmaverit, anathema sit.“ Can. XI. „Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Iudices Ecclesiasticos, anathema sit.“ Can. XII.

A' házossághoz járandulások: a' szülők' egyezése, a' házosulók' adományoztatása szülejk és magok által, a' gyermekek' öröklése 's polgári állapottok (potestas parentalis; dos, antidos, paraphernalia, successio, conditio), 's t' e' f.—Szükség volt ezeket előre bocsátnunk, hogy a' házossági ügyek' elhatározhatóságához szólhassunk.

„Die Ehehindernisse kömen verschiedener Art seyn, und haben eben deshalb verschiedene Namen: sie heissen physische, wenn die, eine eheliche Verbindung hindern den Rücksichten in Körper liegen, wohin z. B. zu grosse Jugend, körperliche Gebrechen, eheliches Unvermögen

u. s. w. gehören; moralisch heissen sie, wenn in Ansehung der Sittlichkeit; Religiös, wenn in Ansehung der Religion oder Kirche; bürgerlich, wenn in Ansehung der Staatsgesetze hindernde Rücksichten eintreten.“ Herbig.

A' hit-különbség házosságakadály volt elejétől fogva: a' béke, szeretet, 's hit állandósága veszélyeztetvén miatta: „Sehr oft wird die Glaubens Verschiedenheit ein Zankapfel. sein Gift hat schon die hoffnungsreichsten Blüten zerstört, und Herzen mit namenslosen Jammer erfüllt; die in andern Verhältnissen von Odem der Freude erweitert worden wären. Wohl kann es seyn, dass es viele giebt, denen es gleich gilt, welcher Confession und Kirche der Gatte angehört; aber dieser Religiöse Indifferentismus, diese leichtsinnige Denkweise, ist nicht der Boden, wo die zarte Pflanze der Liebe gedeihen kann. Der edle Mensch, der in der Ehe etwas mehr erkennt, als das Institut der Fortpflanzung, wird bei Glaubensverschiedenheit des geliebten Gegenstandes unmöglich gleichgültig seyn; denn ihre Folgen trüben der Eltern Glück, und selbst das reine Gemüth der Kinder.“ Die gemischten Ehen von Joh. B. Kutschker 329.l.

2. Kit 's mennyire illet az elhatározhatóság a' házosság' ügyeire nézve közönségesen?

Hogy az anyaszentegyháznak a' házosság' ügyeiben határozhatóságának szükség lenni, ezt nem csak fő érdeke, a' házosság' lévén veteményes kertye; nem csak Isten és Kristus képviselete: elküldettvén mint az Atya elküldé Kristust; nem csak egyenes hivatala: minden emberi szülötteknek az Isten' hasonlóságára képeztetése; hanem a' társaság' fogalma is, melly határozhatóság nélkül lehetetlen, magával hozza. Azért az anyaszentegyház' hatóságát a' házosság' ügyeiben törvényével együtt (jus Canonicum) elfogadák minden nemzetek, kik hitére tértek. Elfogadák azt első Királyunk is Szent István, 's utóji is hiven fenn tarták: Kik az anyaszentegyházat a' házosság' ügyeiben a' határozhatóságtól épen elmellőztetni töre-

kednek, igazságtalanok, 's a' pogányoknál is alábbvalók, kik annak ezen jogosságát kémélették.

Bizonyos nem különben, hogy a' polgári társaságnak is határozhatósággal birnia kell a' házosság' ügyeiben: mert a' házosság ennek is alapja: a' jól szerkeztetett házosságoktól, jól képzelt szülötteket 's nevendékeket, alkalmas, hiv polgárokat igényelhet a' külső és belső bátorság' fenntarthatására. Határozatit, e' dolgokban elfogadta, törvényét teljesíté az Anyaszentegyház is kölcsönösen; azok, szabályoztatására vele kezét fogott, az ugy nevezett királyi zsinatokban, Sz. László, Kálmány, Mátyás Királyunk, és Szilágyi Mihály ország-kormányozónk alatt.

Mindenikének érdeke a' házosság általi szaporodás, mindenikének dolga alattvalóinak kiképezése, 's boldogítása lévén; a' házossági ügyek is magokban, fokozatokra és vonzalmokra nézve különbféle nézetet szenvedvén, ezen határozhatóság' öszveütközhetősége tagadhatatlan, kivált ha egyike vagy másika hatalmaskodás, vagy pártoskodás által ingereltetik; 's öszve is ütközések tapasztalt tény. Kit illessen ezen esetben az elhatározhatóság? 's mennyire? Ez itt a' bonyolódott kérdés, mellynek esomója Nagy Sándor kardja által feloldhatatlan; csak okkal móddal igazittathatik jószerivel el.

Mivel a' két egyenlő, önálló, független hatalmaságot egy másika nem szabályozhat, 's a' házosság' ügyeinek szabályoztatása szükséges; az öszveütközés' esetében a' szabályozás magára a' házosság' minémüségére hárul: az, kinek hivatala, eszközlése a' házossági ügyek' minémüsége, 's törvény által szükségessitetik, kiemeltetik az egyenlőségből és elhatározhatósággal ruháztatik fel; de csak a' szükségessítéshez képest: ugy hogy az öszveütközési esetekben az elhatározhatóság soha általányos nem lehet, hanem csak képestleges.

Ezeknél fogva az öszveütközés' esetében, az elhatározhatóság az Anyaszentegyházot illeti: 1) a' házosság' szentségében: mert ennek minémüsége reli-

giói hatóságot, lelki eszközlést szükségesít, 's ezt szükségesíti honi törvényünk is: de csak az egyházi Canonok szerint. * 2) A' házosságnak egypárusága (monogamia) és elválaszthatatlansága: mert ezt annak mind eredeti alakja, mind megújított szerkezete, a' házások' javára, szükségesítették 's honi törvényünk által is szükségesül; de csak holtiglan, kapesára nézve, a' házosságtörés' esetén kívül. ** 3) Az egyházirendűek' összevekelhetősök' akadályozása: ezt a' házosság' javai és méltánylása és a' törvény nemkülönben szükségesítik: de csak felszenteltetésök' után. *** 4) A' hívek, 's a' hitetlenek között házosság' távoztatása: ezt is a' házosság' javai, a' hívek' üdvösségének veszedelme, 's törvényünk szükségesítik: de csak összevekelésök' előtt; azután szabad akaratokban marad. **** 5) A' vegyesházások' megnem áldatása: ezt is a' hívek' üdvösségének veszedelme, 's az egyházi elejtől fogva közönséges helytelenítés, 's az egyházi fenyíték szükségelik: de csak a' hiv felek' csábítása veszedelmében, a' szülötteknek hittől elidegenítése esetében, 's úgy hogy összevekelésök' mindazonáltal érvényeseknek, és elválaszthatatlanoknak esmerteseknek, 's tisztességgel adattassanak össze. *****

* „Ut Episcopi habeant potestatem res ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare; secundum Canonum auctoritatem; volumus, ut laici eorum ministerio obediant.“ S. Stephani Decr. h. n. c. 2.

** „Siquis Episcopus, aut Archiepiscopus, ab illicitis coniugiis separari nolenti, spreto Synodali decreto, aut Consilio aut consensu dederit, aut aliquid, quod ad Ordinem pertinet, agere permiserit, a Rege, et Coepiscopis suis, secundum quod rationabile videbitur, is dijudicetur.“ S. Ladisl. Decr. L. I. cap. 4.

*** „Nullus episcopus aliquem promoveat clericorum ad diaconatum et vltra, nisi prius abstinentiam vouerit et si uxorem habuerit, ex eius fiat consensu, idem promittentis.“ Colom. Decr. L. II. c. 9.

**** „Causae forum Spirituale concernentes: Omnes causae circa mysteria et difectus sacramentorum; causae in facto fidei, et causae haeresum, aut Susceptorum de hac-

resi; causae matrimoniorum.“ Decr. 1462. art. 2. „Si Judaei uxores christianas sibi associaverint, ablatae eis, libertati reddantur.“ S. L. d. s. Decr. L. I. cap. 10.

**** „Causae matrimoniorum, tam eorum, quae jam tempore, quo illa inita sunt, mixta erant; quam et eorum, quae per transitum alterutrius partis a sacris evangelicis ad sacra catholica, mixta effecta sunt, cum utrobique de veri nominis sacramento agatur, sedibus catholicorum spiritualibus deferuntur.“ 1791. art. 26, r. 16.

Ellenben: az öszveütközés' esetében a' polgári társaságot illeti az elhatározhatás; ilyenek: 1) a' szabadság' ügye; annak minémüségé a' polgárok' belső bátorságát, a' polgári egyesület' végezéllját illetvén, elhatározhatóságát is igényli fokozatára nézve; de csak annyira, mennyire nélküle a' bátorság szertehetlen 's a' lelkiesméret szabadságát nem korlátolhattya. 2) Az alattvalóság (conditio) ennek minémüségé is a' külső és belső bátorság' fentarthatóságába vág, és elhatározhatósága a' polgári hatalom eszközlését igényli; de csak annyira, mennyire szabályoztatása nélkül ezéllját el nem érheti; a' szükségén tul erő-hatalmaszkodnék; a' házosok' egyenlőségét, egyiket a' másika alá vetvén, le nem ronthatlya. 3) Az elvászthatóság: ezt a' házosok' kibékítése, bátorságosítása szükségeli; de a' házosságnak csupán polgári eredményei eránt. * 4) A' házossághoz járandóságok: ezek annak világi javai, azért az öszveütközés' esetében, polgári társaság' elhatározhatását szükségelik, mennyire az Anyaszentegyházra nem bizattak. ** 5) A' vegyes házosságok' szabállya: a' polgárok' szabadságának fenntartása, 's bátorságítása végett: de csak érvényesége, 's törvényesítése végett. ***

* Eo per expressum subnexo: quod divortii sententiae non nisi quoad effectus civiles ubique pro validis habentur; episcopus autem ad agnoscendam talis modi vinculi nullitatem, illamque ad catholicos extendendam, obligare nequeant.“ 1791. art. 26, 11.

** Causae super dote et rebus paraphernalibus, juriisque quartalicis, item super matrimonio motas, forum

ecclesiasticum iudicandi habeat facultatem.“ 1458. art. 47.
 „Praeter factum matrimonii, dotum et rerum parafernalia, ac iurium quartalitorum, — in foro spirituali nulla causa profana tractetur, et e conuerso.“ 1493. art. 46.
 „Statuitur. 2) Causae dotum, Wladislai Decreti IV. art. 16, et 1552. art. 28. Rerum paraphernalium, ibidem, quartalitorum Tyrnav. 1545. art. 56. — in foro seculari ventilentur. 1647. art. 16. §. 5—9.

*** „Proles e mixtis matrimoniis, quae semper coram parochis catholicis ineunda erunt, quibus tamen impedimenta quaedam, quocunque sub praetextu in contrarium ponere, cautum esto, susceptae aut suscipiendae, si pater catholicus fuerit, illius religionem sequantur; si vero mater fuerit catholica, tunc non nisi proles masculae patris religionem sequi possint.“ 1790. art. 26. „Erga communem statum et ordinem consensum, benigne annuente sua Majestate sacratissima, determinatum est, ut proles e diversarum religionum parentibus, siue mixtis matrimoniis suscipiendae, sexum suorum parentum sequantur, et masculi in patris, femellae vero in matris suae religione educantur et baptizentur. Contractibus quibusvis in contrarium non valentibus.“ Art. Diaet. A. 1702. p. 89.

Man gebe also der Kirche, was Gottes und seiner Kirche, und dem Staate, was des Staates und der Weltmacht ist. Recht gerne überlassen wir dem Staate das Materielle, in so ferne es bloss den Erdensohn und den Staatsbürger berührt, z. B. in dem Rechte des Civilcontractes, der Anässigmachung, des lebenslänglichen Beisammenlebens, der Gütergemeinschaft, der bürgerlichen Freiheit; allein was das Höhere und Geistige, was Seele und Seelenheil, was das Sakrament, und das Sakramentalische, was Dogma, Disciplin und Gnadenspendung betrifft, welche Staatsgewalt, wenn sie ehrlich und christlich denkt, wird hier in das Rechtsgebiet der Kirche gewaltsam, mit trozigen Geboten und Verboten sich eindrängen?“ Der grosse Streit über gemischte Ehe, von J. B. Kastner S. 15. f.

3. Kit illet az elhatározhatás a' Vegyesházosság' ügyeiben különösen?

A' vegyesházosságok tulajdon ügyei, a' gyermekeknek: minémü religióban neveltetésök; a' házosok öszveavattatása, és az ő megáldottatássok.

1) A' gyermekeknek minemü religióban neveltetésök: Az Istentől szerzett, Kristustól újra szerkesztett házosság' fogalmából a' szülők szülőtteiknek religióban neveltetésökre is kötelesek: mert a' házosság az Isten képe, 's hasonlatosságára alkotott emberek szaporítására, 's fenntartására rendeltetett, melly religiói tanítás nélkül lehetetlen. Azért köté Mózes is a' szülők' szívére: „Halljad Israel, a' mi Urunk és Istenünk egy Ur — Legyenek ez igék, mellyeket én ma parancsolok néked, a' te szívdben. Beszéld meg azokat a' te fiaidnak.“ V, könyv. 6. 4--7. A' jámbor Tóbiás is religióra tanítá az ő fiát: „Halljad fiam, az én szám' igéjét, és azt szívedbe fundamentomul helybeztess. — Életed' tellyes napjaiban elmédben legyen az Isten, és óvd magad, hogy valaha a' bűnnek ne engedj 's el ne haggyad az Istenünk' parancsolatit. Mikor elveszi az Isten lelkemet, temettesd el testemet, 's tiszteljed anyádat életed' tellyes napjaiban.“ Tób 4, 2. 6. Kristus mondván: „Jaj annak ki ezen kisdedek' közül, kik bennem hisznek, megbotránkoztat valakit.“ (Máté 18, 6. 7. Ezen jaj! legközelebb nem a' szülőket illeti-e? Sz. Pál az Anyákról vallá: „Üdvözlnek a' fiak' szülése által, ha megmaradnak a' hitben, szeretetben és szentségben józansággal.“ I. Tim. 2, 15. Ha ki pedig az óvéire, 's főkép háza népére gondot nem visel, a' hitet megtagadta, 's a' hitelennél alább való.“ I. Tim. 5, 8. Az atyákról pedig: „Ti is Atyák! ne ingerljétek haragra fiaitokat; hanem neveljétek az Ur' tanításában és fenyítékében.“ Efes. 6, 4. Hogy itt az Isten és Kristus igaz hitéről, mellyel a' szülők megajándékoztak, légyen szó, kétséget nem szenved.

De a' gyermekeknek hitben neveltetésök, a' gyarló, házi gondoktól és szükségektől elfoglalt szülőkre épen nem hagyatott, 's nem hagyattatott; főkép az Anyaszentegyházra van az bizva: minekutánna Kristus mondá: „Engedjétek a' kisdedeket hozzám jönni: mert ilyeneké a' mennyország; 's megáldá őket.“ 'S ismét: „Valaki egyet ezek közül elfogad, engem fogad el“ és: „Tanítsatok minden nemzetséget, meg-

keresztelvén őket, 's tanítván megtartani mind azokat, miket parancsoltam néktek." Máté 28.

De a' polgári társaságnak is nyílt tért szükség engedni a' szülötteknek religiói neveltetésükre, mivel a' religió leghathatósabb istápjja, támasza, 's leghivebb barátja; 's érdekében áll erkölcsileg kiképzett polgárokkal diszeskedhetni.

A' kérdés itt oda pontosul: a' vegyes-házosság' ügyében a' szülöttek minemü religióban neveltetésük elhatározhatósága, kit illet igazsággal? Ugy látszik ugyan, hogy magokat a' szülőket illeti: kiknek sajátjaik a' gyermekek, 's kiket a' tanítás' kötelessége terhel. De csak látszik, mert tulajdonkép gyermekeik az Istennek, és Anyaszentegyháznak, mellynek tagjai, sajátjaik: szükség ezt minden Istenfélőnek megesmerni, és vallania Évával: „Embert nyertem az Istentől.“ I. Móz. 4, 1. 's vallania: ilyeneké az Isten' országa,“ azaz: az Anyaszentegyház. De a' religióban tanítatásuk' kötelessége se fekszik rajtok főkép, hanem az Anyaszentegyházon: segédek ők e' dologban nem mesterek. Ezen tanítás kitelhetetlen is a' vegyesházosságú szülőktől: hogyhogy? az egyik mondja-e: a' Szentség hét; a' másik: kettő vagy három; az egyik: az oltári szentségben jelen van az Ur Jésus' valóságos teste és vére titkosan; a' másik: az Ur vacsoráján, ha veszed a' kenyérrel és borral veszed az Ur testét és vérét; vagy: csak jelét, emlékeztetőjét veszed 's t. e. f. Minemü religió-oktatás lenne ez? A' gyermekeknek minemü religióban neveltessenek, elhatározhatása, a' vegyes szülőket tehát nem illetheti.

Másoknak meg' ugy látszik, hogy a' vegyesházosság' esetében a' gyermekek, minemü religióban neveltessenek, az elhatározás a' polgári társaságot illeti: mert a' nevelés az ő gondolja, és az összeütközések' elhárítása az ő joga. De ez is csupa látszás: mert a' religiónak, mint lelkiismeret' dolgának tanítása, az ő hivatalán és körén kívül esik; 's a' házosság' ügyére nézve nem csak azt illeti az elhatározhatóság, hanem az Anyaszentegyházat is mind annyiszor, vala-

hányszor a' religiói vagy lelki dolog eránt van a' kérdés. A' k'sdedeknek religióban oktatássokra van igen is joga, mint felvigyázónak, elősegítőnek, de nem mint határozónak, nem is lehet: mert nincs állandósága, nincs elég tekintélye határozatinak.

Minémü religióban neveltesse a' vegyesházossági szülöttek? ennek elhatározhatása tehát csak az Anyaszentegyházot illetheti: közönséges 's kivétel nélküli hivatala lévén: „Tanítsatok minden nemzetséget, tanítván őket megtartani mindeneket, a' miket parancsoltam néktek“; az ő tanítása állandó és egyforma is, millyennek szükség a' religióbelinek lennie: de a' szülök' lelkiesmérleti szabadságának kényszerítése, és a' polgári hatalom ellen szegülése nélkül. E' szerént mind a' szülök' lelkiesmérleti szabadsága, egyezkedhetősök eránt, mind a' polgári hatalomnak tekintélye meg vagyon kémélve; a' duskáskodhatás korlátoltatott; a' különböző Egyházok pedig avathatási jogokra igazítottak.

Das Characteristische der christlichen Gesetzgebung gegen das heidnische, altrömische ist, dass in ihr das Weib, die Mutter, in ihre ursprüngliche Rechte eingesetzt, und im Bezug auf das Heiligste und Wichtigste, was es für sie geben kann — die Religion ihrer Kinder — ihr Recht dem des Mannes gleich gestellt ist. — Nach den Grundsätzen aber, wenn es für dem Manne ausgesprochen ist, wie das Weib in diesem hochwichtigen Punkte so gut wie Rechtlos, vor der Ehe darf sie keine bindende Zusage von ihrem Bräutigam verlangen; sie soll blind, ohne zu wissen, was das Schicksal ihrer Kinder seyn wird; oder vielmehr mit der Gewissheit, dass es nicht von ihr abhängt, die Religion ihrer Kinder zu bestimmen, in den Ehestand eintreten; und nach geschlossener Ehe ist sie ohnehin in diesem Punkte, völlig in die Gewalt des Mannes gegeben. Wieweit humaner, gerechter und christlicher sind jene Gesetzgebungen, welche Mann und Weib in diesem für beide gleich stellen, ihrer freien Verständigung offenen Raum lassen: die Religion ihrer Kinder zu bestimmen, und dadurch das Weib im Stand setzen, den ihr gebührenden Antheil an der religiösen Bildung ihrer Kinder entweder sicher zu stellen, oder freiwillig preis zu geben.

Es klingt daher fast wie Spott auf jetzige Weltkultur, wenn gesagt wird: „Proles patris conditionem sequuntur, ergo et religionem sequuntur.“ Döllinger, über die Rechtmäßigkeit der Ehen. p. 20—21.

In der Ehe können diese Verbindung Eingehende für sich, und für die sonst dadurch berührten (Kinder etc.) mancherlei äusserliche oder innerliche, unmittelbar oder mittelbar eintreffende Förderungen anschliessen, oder Hemmungen und Entbehrungen begegnen: Diese Förderungen und Hemmungen müssen aber in der Ehe rechtlich gleich seyn; werden aber ihrer Zahl und ihrer Art nach ungleich; und über dies mit verschiedener Wahrscheinlichkeit zu erwarten seyn; so sind sie widerrechtlich.“ Gizot. Acad. Rede. p. 17.

Als Grund, warum die Ehescheidung über die Religion der Kinder nicht vor Eingehung der Ehe statt finden, und durch einen freien Vertrag, oder eine Zusage festgestellt werden soll, wird hier angegeben; dass die elterliche Gewalt, und das aus ihr fließende Recht erst durch die Ehe zur Wirklichkeit komme; und sich in Bezug der Kinder Erziehung zu etwas verpflichten können. Soll dieser Grund etwas gelten, so müsste er jede der Ehe vorgehende vertragsmäßige Bestimmung, welche sich auf die Kinder bezieht, also auch die *Successione prolis*, hindern. Ist dies in einer Gesetzgebung der Fall? — Wenn aber das minder Wichtige, z. B. die Bestimmung der *Succession* bereits von den Verlobten vertragsmäßig festgesetzt werden kann, warum soll bei weitem Wichtigere, die Religion der Kinder, von den freien Ehepacten ausgeschlossen seyn? Ferner ist gegen alle rechtliche Analogie, dass die Verlobten erst nach Vollziehung der Ehe in Bezug auf ihr elterliches Recht eine Verpflichtung eingehen können, weil dies Recht vorher noch nicht existire. Allerdings kann man sich auch hinsichtlich des künftig erst eintretenden aber in sichere Aufsicht gestellten Rechtes verpflichten; und wer mit Gewissheit eine Erbschaft erwartet, der ist berechtigt, obgleich er jetzt noch kein Recht auf das zu Erbende hat, doch bereits eine auf dieses sich hinziehende Verpflichtung zu contrasigniren. Doch berufen wir uns auf das Preussische Landrecht selbst: welche Th. II. §. 717. u. d. folgenden, von den Verträgen über die Einkindschaft handelt, welche nach §. 722. Sowohl vor der Ehe, als nach bereits geschlossener Ehe errichtet werden können.“ Döllinger l. c. p. 19—20.

Tout le monde convient bien, que les loix humaines sont d'une autre nature, que les loix de Religion, et c'est un grand principe, me ce principe lui meme est soumis à d'autre, qu'il faut chercher: 1) La natur de loix humaines est, de être soumise, a tous les accidens, qui arriuent, et de varier à mesure, qui les volontés des hommes changent; au contraire la natur des loix de la Religion est, de ne varier jamais. 2) Il y a des etats où les loix ne sont, qu'une volonté capricieuse et transitoire du Souverain, ou de la Aristocratie. Si dans ces etats les loix de la Religion étoient de la nature des loix humaines, les loix de Religion ne servient rien non plus; ill est pour tant necessaire à la société, qu'ill'y ait quelque chose fixe, et c'est cette Religion, qui est quelque chose de fixe." Montesquieu de l'esprit. de Loix. Liv. XXVI. Chap. II.

Dass vom Staate abhängt, in welcher Religion die Kinder der gemischten Ehe sollen erzogen werden, kann unmöglich behauptet werden, ohne die Regierung zur unbedingten Herrin des Glaubens, und des Gewissens aller Rechtsangehörigen zu machen." Rottcks Lexicon.

2. A' vegyes házosságok' öszveadatása. — A' házosulandók' öszveadatása, a' holtokiglan együtt élésök végett, a' házosság' eredeti alakulatán alapul; mivel az Isten vevé az első nőt, és az első férjnek átadá; egy testé egyesítvén őket elválaszthatatlanul, nemőknek és isteni képőknek szaporítására. Ezt cselekedték folyvást az ő képviselőji is; először ugyan a házatyák, 's minekutánna az isten tiszteletének szolgálattýára Mózes által különös választmány rendeltetett, a' választott papok, nem csak az egy igaz Istent, hanem a' többet imádóknál is, a' házosok' öszveadását eszközlötték. A' férjnek és nőnek ezen egyesületét religiója 's anyaszentegyháza terjesztésére intézvén, nemzetségről nemzetségre Krisztus, megszentéségité, 's ennek kiszolgáltatására azokat, kiknek szent lelkét és hatalmát adta, választá ki: mint Sz. Pál tanusítja: „Ugy állítson minket az ember, mint Krisztus szolgáljit, és az isteni titkok (szentségek) sáfárait.“ Ez által különböz a' házosság' szentsége mind a' természeti, mind a' polgári férj és nőegyesülettől.

Az ő szerzőjétől felhatalmazott anyaszentegyház ezen házasulandók' öszveadatását, különösen az ő helybeli lelki pásztoraikra bizta, mindannyiszor, valahányszor az természeti, religiói, egyházi vagy polgári akadályt nem szenved; 's mind azokra nézve, kik a' Krisztus religióját vallyák, és az ő tagjai: illyenek a' vegyes házasulandók között a katolikus felek; ezeket is csak az ő tulajdon lelki pásztoraik adhattyák öszve szertartási vagy tanuságikép.

A' vegyes házások' öszveadatása ügyében, mint religiói és szentségi tárgyban, tehát az elhatározhatóság a polgári társaságot nem illetheti, mint egészen körén kívül való; ha a' papi hatalmat magának nem igényli egyetemben, vagy szükíteni nem akarja. De, ne hogy általa öszvekelhetésök, akármi ürügy alatt lehetetleníttessék, vagy érvényteleníttessék, 's a' polgárinak szaporodása 's szabadsága rövidséget szenvedjen, óvást tehet. 1790. ck. 26.

Episcopus Deus constituit humani generis custodes, fecitque speculatores animarum, ac totius ecclesiasticae dignitatis, ac divini Sacramenti dispensatores et doctores." S. Stephan. L. I. C. 3.

Causae forum spirituale concernentes: „Omnes causae circa mysteria et defectus Sacramentorum.“ 1462. art. 3.

Personae ecclesiasticae, quarum medio salutem humanam Dominus et Salvator noster administrari voluit.“ Verb. Parte 1. lit. 2.

Causae matrimoniorum tam eorum, quae iam tempore, quo illa inita sunt, mixta erant, quam et eorum, quae per transitum alterutrius partis, a sacris evangelicis ad sacra catholica, mixta effecta sunt, cum utrobique de veri nominis sacramento agatur, sedibus catholicorum spiritualibus deferuntur.“ 1792. Art. 26. Nro 16.

Qui aliter, quam praesente Parocho vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos sacra Synodus ad sic contrahendum, omnino inhabiles reddidit; et huiusmodi contractus irritos et nullos declarat, prout et praesenti Decreto irritos facit, et annullat.“ Dec. de reform. cap. I.

Die Kirche ist eine unmittelbare, von Christus eingesetzte Gewalt, welche geistliche Dinge zu ihrem Gegenstande, und einen übernatürlichen Zweck hat. Es gehört demnach der Kirche alles dasjenige an, was eine unmittelbare Beziehung auf die Religion hat, und dem Staate dasjenige, was unmittelbar die bürgerliche Ordnung betrifft; oder mit anderen Worten, jeder Gewalt ist dasjenige zugewiesen, wozu Sie von Gott verauftragt worden ist. Die Vollmachten der Kirche, die ihr Christus ertheilt hat, sind dreifach, nämlich: die Lehre (Magisterium) Spendung der Sakramente (Ministerium) und Handhabung der kirchlichen Ordnung (Jurisdictio). — Die Kirche hat von Christus die Vollmacht zur Spendung der Sakramente erhalten. — Alles was das Sakrament der Ehe an betrifft, gehört der Kirche an; der Staat kann von der Kirche nicht fodern, dass dieselbe in Rücksicht der gemischten Ehen von ihren göttlichen Vorschriften abweiche; in Betreff der bürgerlichen Wirkungen dieser Ehen darf der Staat keinem Bedürfnisse entsprechende Bestimmungen festsetzen; darf aber die von Christus der Kirche zugetheilte Vollmacht der Spendung der Ehen nicht beeinträchtigen.“ Döllinger.

Die Spendung des Sakraments der Ehe bezieht sich nicht auf den Fremden, sondern immer nur auf das Kind des Hauses den Katholiken; beide stehen zwar zusammen vor dem Priester, aber was gegeben wird, das empfängt nur der katholische Theil; nicht der andere; der daher auch nicht, gleich dem katholischen, dieses Band für unauflösbar hält.“ Döllinger.

3. A' vegyes-házosságok' megáldatása. — A' házasságok' megáldatása nem különben eredeti alkalatokon alapuló szertartás: mert az Isten Ádámot Évával összeadván, megáldá egyetemben, mondván: tenyészvén, szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek bé a' föld színét. Az Isten' képviselőji ez ügyben nem különben az öszvekelendőjiket áldással adák öszve; ezt az Anyaszentegyház is szertartásává törvényesítette, elejétől fogva azok ünnepélyes öszveadatássokkor, és a' házosság' kiszolgáltatójira bizta.

Azoknak, kiknek együvékelésöket elég erkölcsieknek nem ítélte, áldását más ünnepélyes szertartási-

val, a' Sz. Mise áldozattal, papi díszeskedéssel 's t. e'f. együtt fenyítékül meg nem adta; az először öszvegy nőnek, és nőtelen férjnek öszvekelését megáldotta; a' másodsor, harmádsor öszvegyét ellenben nem. 'S így az áldás kiszolgáltatás méltánylását a' helybeli lelki pásztorok' lelkiismeretére hagyta: mind az ugynevezett Ritualéji bizonyították.

A' vegyes házosságokat az Anyaszentegyház általában nem helyeslette soha, nem is helyeselhet'e; irva levén: a' Krisztus hive házosodjon szabadon, csak az Urban, azaz: a' keresztény katolikus keresztény katolikussal; csak a' más idegen félnek megszentésülése, azaz: igaz hitre térítése, legalább gyermekeiknek igaz hitben neveltetésök' reményében engedte meg, nyilvánságos aggódással; „Honnét tudod asszony, hogy te a' férjfiat üdvözítéd? Honnét tudod férjfiu, hogy az asszonyt üdvözítéd? E' malasztotnem mindennek osztogattya az Ur.“ I. Thess. 4, 3—5. Az okos remény nélkül idegenekkel öszvekelte hiveit megfenyítette, penitenziatartás alá vonván. A' tizenhatodik századi nagy hittől szakadás óta, ez idegen felekezetűekkel öszvekelendő hiveitől azt követelte: hogy magok állhatatosan hitőket megtartsák, minden gyermekeiket katolikus hitben neveljék, 's házos társaikat is az Anyaszentegyház kebelébe visszatéríteni igyekezzenek; kik erre magokat nem kötelezék, azoktól áldását megtagadta. Így lón az Anyaszentegyház közönséges fenyítéke azok eránt, kik gyermekeiket is azon hittől és anyaszentegyházról, mellyet igaznak, és egyedül üdvözítőnek tartanak, elidegenítik.

Hogy ezekhez képest a' vegyes házosságok' megáldottatása, vagy nem, a' polgári hatalom elhatározhatósága alá nem eshetik, nyilvánságos: mivel a' házosság szentségének kiszolgáltatása, és az egyházi fenyíték, az Anyaszentegyház, nem a' polgári társaság' köréhez tartozandó. Van mindazonáltal e' pontban is annyira befolyási joga: óvást tehet, hogy az áldás megtagadása által a' vegyesen házosulandók' egybekelése semmi ürügy alatt lehetetlenné, érvénytelenné ne té-

tessék; evvel tulajdon hatósága ki van elégítve: hogy az 1792-iki törvény 26-dik czikkelye által, nem csak a' gyermekek' religióban neveltetése, hanem a' vegyes házosság' általlányos megáldatása is rendeltetik; ez nem áll: mert erről ott szó sincs, nem is lehetett igazság szerint; hogy annak általlányos megáldatása a' magyar Anyaszentegyház' helyeslett szokása volt volna, nem különben alaptalan: mert, ha történt, mindég vagy biztosítványoknál fogva, vagy a' gyermekeknek katolikus hitben neveltetésök' reményében történt. Hogy ez nem türödelmetlenségből, nem szeretetlenségből történik, hanem sajátinak, gyermekeinek követeléséből; onnét bizonyos: mert azon vegyes házosságok, mellyekben a' gyermekek katolikus hitben neveltetnek, az Anyaszentegyháztól megáldottanak. Hogy az Anyaszentegyház sajátját elidegenítő, gyermekeit üdvözíttlenítő, a' fenyítékre méltó, ezt se tagadhatni igazság szerint.

A sanctis Patribus nostris in vna quaque Synodo vsque nunc prolatas regulas tenere statuimus: Decernit Synodus: non licere, ut fideles cum haereticis coniugium contrahant, nisi resipiscentiam promiserint; nec perficere, ut filii eorum apud Haereticos baptisentur; ac tales ad ecclesiae communionem a parentibus redactos vult. Conc. Calced. Cap. I. XIV.

„Statuit Sancta Synodus; benedictionem a proprio Parocho fieri; neque a quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab ordinario licentiam ad praedictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse.“ Dec. refor. matr. cap. I.
 „Si quis alterius Parochiae sponso, sine illorum Parochi licentia, matrimonio coniungere aut benedicere, ausus fuerit, ipso iure suspensus maneat.“ Ibid. Con. Triden.

Wenn die Kirche der Ehe ihres Mitglieds ihren Segen gewährt, so thut Sie es, weil Sie erkennt, dass hier der Zweck des Sakraments, Erziehung der Kinder in ihrem katholischen Glauben vorhanden sey; wenn sie ihm die Weihe versagt, so geschieht es, weil es, indem er seine Kinder einer fremden Religion zuehelt, die sakramentalische Bedeutung seiner Ehe vereitelt. Hierin handelt sie vollkommen consequent: Sie kann und darf eine gemischte Ehe an und für sich zulassen, wenn gleich wohl eine sol-

ehe Verbindung (da hier das Consortium nur in humanis, nicht in divinis statt findet), immer etwas mangelhaftes an sich hat, so kann doch auch sie durch den glaubigen Eifer und die Thätigkeit des katholischen Theils eine Pflanzschule des Glaubens werden, und ihre Bestimmung erfüllen; sobald aber der Glaube der Kinder preisgegeben; und damit der sakramentalische Charakter der Ehe angetastet ist, muss die Kirche von einer solchen Verbindung, als einem durchaus fremden, und ihrem Wesen widerstrebendem Verhältnisse sich ferne halten.“ Döllinger l. c.

„Das bonum prolis. verdient besondere Beherzigung. Das Weib muss selig werden durch Gebährung, und vorzüglich durch Erziehung der Kinder; sagt der Heiden Apostel I. Tim. 2. Wenn eine katholische Jungfrau mit einem Protestanten den Ehevertrag schliesst, und aus Leichtsinne, weil sie vielleicht aus dem Kelche des modernen Indifferentismus getrunken, alle ihre erzeugende Kinder in der protestantischen Confession erziehen lässt, ist sie nicht schuldig des grossen Unrechts, dass sie an ihrer Kindern durch Entziehung und Versenkung des himmlischen angestammten Gutes und Erbtheiles, nämlich des allein selig machenden Glaubens begangen? — Ist sie nicht schuldig der Entäusserung ihres angeborenen Rechtes, die Erzieherin und eigentliche Lehrerin ihrer Kinder zu seyn, auch in Hinsicht der Religion, des höchsten und schätzhärsten Erbgutes? — Sie wird eine blosse Säugamme, oder Kinderwärterin; wenn das Kindlein lieblich lächelnd auf ihrem Schosse liegt, oder Milch an ihrem Busen trinkt, kann sie entweder Hirngespinnste machen, oder Tändeleien mit ihm machen, sie kann mit der Muttermilch dem Säuglinge ihre Religion nicht einträuffeln. Und werden solche Kinder grösser, so nimmt der Protestantismus in seine Schule und Kirche, prägt ihren Kalvins, oder Luthers, oder des modernen evangelismus, Irrthümer in Hinsicht auf Glaubenslehre und Cultus ein, in denen kein Heil ist. Sammt jenen hundert Vorurtheilen, wider die katholische Religion, die mit dem Kinde aufkeimen, mit dem Jüngling gross werden, und endlich mit dem Manne sich verknöchern. Wer hat sie dahin gebracht, als ihre Mutter? kann sie auch gerechtfertigt seyn, durch die Bothmässigkeit des Staates, welche eine solche Verbindung zu schliessen zulässt? Wer bemüssigt Sie solche entgegen zu nehmen? Kann sie nicht auch mit einem ihrer Glaubens-Gemeinen verbinden. „Itane in tanta consanguineorum ac popularium multitudine deest tibi mater,

vt uxorem ex praeputatis illis accersas?“ Oder soll sie durch Landes Gesetz, dass ihren erwachsenen Kindern die Freyheit zu ihrer Religion zurück zu kehren, fest stellt, rechtfertiget werden? Sie werden aber in späteren Jahren, ohne ausserordentlichen Antrieb von oben keine Neigung fühlen, die katholische Wahrheit kennen zu lernen; und sollte ihnen auch diese begegnen, ohne ausserordentliche höhere Erleuchtung sie nicht verstehen; weil sie von ihren Vorurtheilen geblendet sie nicht sehen, wie sie ist, sondern wie sie selbe vorstellen; und ist somit fast alle Hoffnung dahin, dass sie jemahls zur Anerkennung der Wahrheit gelangen.“ Wittman.

Die sakramentalische priesterliche Gnadensweihe, oder Gnadenspendung, ist allerdings für die Brautpersonen, eine Wohlthat, eine Ehre, ein Trost; jedoch die Ertheilung dieser geistlichen Güter ist Recht, und Sache des Priesters, versagt er selbe den Unwürdigen, den wider die Kirchengesetze Ungehorsamen und Widerspenstigen; so handelt er nach Gewissen und Recht und nach Pflicht. Eine katholische Braut, welche ohne die Bedingungen, die ihr von der Katholischen Kirche gesetzt werden, einzugehen, mit einem Protestanten eine gemischte Ehe schliesst; handelt und sündigt wider den, ihrer Mutterkirche schuldigen Gehorsam, da sie ihre Geschlechtsorgane, anstatt dem Katholicismus nach dem natürlichen Gange der Dinge, neue Ankömmlinge zu gebären und zu erziehen, nur gleichsam dazu verwendet, um diese Ankömmlinge, gleich jenem verrätherischen Schulmeister, der zu der Römer Zeiten seine Zöglinge dem Feinde zuführte, dem feindlich rikalisirenden Protestantismus zu überliefern, und dadurch die Anzahl und Streitkraft seiner Anhänger zu vermehren; dann so ein Mädchen im Ernste auf priesterliche Einsegnung Anspruch machen? und kann sie, wenn er dieselbe der versagt, rechtlich wider Priesterthum und Hierarchie klagend auftreten? So wenig, als ein unwürdiger die priesterliche Absolution und das heilige Abendmahl rechtlich zu verlangen, und wenn zurückwiesen, gleichsam als im Punkte einer Ehre und Rechtsverletzung Beschwerde führend, wider das Priesterthum auf zu treten befugt ist.“ Kastner, p. 21—23.

Wider die ferneren Behauptungen: Die Kirche durch die Entziehung des ehelichen Segens verschmäh't den Protestantismus, und die Gültigkeit der gemischten Ehen; müssen wir doppelten Protest einlegen, erstens: weder die

Spending; noch die Verweigerung dieses Segens bezieht sich auf den Fremden; sondern immer auf das Kind des Hauses den Katholiken, beide stehen zwar zusammen vor dem Priester; aber das, was gegeben wird, das empfängt nur der katholische Theil. Zweitens: die Kirche hat die Ehen mit Personen einer anderen christlichen Parthey immer für gültig angesehen, wenn sie sie auch stets misbilligte; und zu Zeiten verboth (nur die Griechische Kirche hat sie auf der trullanischen Synode für ungültig erklärt); als daher Ludwig der XIV. sie in Frankreich durch sein Gesetz ungültig machen wollte, führen die französischen Bischöfe fort, sie, wenn sie noch in einzelnen Fällen vorkamen, als kirchlichgültige Verbindungen zu behandeln.“ Döllinger l. c.

4. Kit 's mennyire illet a' házosság' ügyeinek kiegyenlítése 's viszonyítása a' különböző Szentegyházakhoz képest?

Hogy minden polgári társaságba bé vett, felszabadított Religiói egyesületek a' házosság' ügyeire nézve is az ő tulajdon jogaikat élvezhessék, el ne nyomassanak, ne üldöztessenek, ne szorongattassanak, nem csak természeti igazság, hanem Evangeliumi parancsolat is egyetemben: „Akarod-e? Elmegyünk, és kiszedjük a' konkolyt a' földedből. Nem; monda. Hogy valamikép a' konkolyt szedvén, ki ne gyomláljátok avval együtt a' buzát is; hagygyátok mind a' kettőt felnőni az aratásig.“ Máté 13, 28—29. „Az Isten' szolgájának nem kell versengeni; hanem mindenekhez szelidnek kell lenni, békességes tőrőnek, szelidséggel megfeddőnek azokat, kik az igazságnak ellene állanak, hogy ne talán az Isten valamikor penitentiát adjon nekik, az igazság' megismerésére.“ II. Tim. 2, 24.

Fájdalom! a' keresztény egyházok, a' házosság ügyeire nézve is, mindazonáltal magok között versengenek türetetlenkednek a' szent békeaségt nélkülözik;

„méltán nem járnak a' hivatalok szerint, mellyel hivatattak, minden alázatossággal, szelidséggel, békeséges türelemmel; el nem szenvedvén egymást szeretettel.“ Efes. 3, 24. Irigykednek a' mások' szabadsága, 's tulajdona ellen, 's jog, szabadság — kiegyenlítést követelnek.

Hogy az Egyházak' békére, türelemre igazítottassok a' polgári hatalmat illesse, nincs kétség benne; mint írva vagyon: „A' fejedelem az Isten' szolgálója a' te jódra. Ha pedig gonoszt cselekszel, félj; mert nem ok nélkül hordozza a' fegyvert: mert Isten' szolgálója, bosszút állván büntetéssel azon, ki gonoszt cselekszik: azokáért szükség, hogy engedjetelem csak a' büntetésért, hanem a' lelkiesméretért is.“ Rom. 13, 4—5. Ehez képest az Anyaszentegyház békességben maradhatása végett a' polgári Felsőnek pártfogságát, örökösét elfogadta önként 's tiszteli. Csak az a' kérdés ezen esetben is, mennyire illeti a' kiegyenlítés a' polgári hatalmat?

E' végre szükséges a' vetélkedő Egyházak' elveit, 's lényeges formáit, alapjait, bélyegeit tekintetbe vennünk; azoknak vallási czikkelyeire, szellemére, eredetükre, 's egyéb dolgaikra ki nem terjeszkedvén. A' vitázó Egyházokat szabad legyen Katholikusokéra, 's Nemkatholikusokéra különböztetnünk.

A' katholikus Anyaszentegyház' elvei ezek: „Monda Jézus; Adatott nékem minden hatalom mennyben és a' földön; elmenvén azért tanítsatok minden nemzetséget, megkeresztelvén őket Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében. Tanítván megtartani mind azt, mit parancsoltam néktek. És ime én veletek maradok a' világ' végezetéig. A' ki hiszen és megkeresztelkedik üdvözül, a' ki nem hiszen, elkárhozik.“ Máté 28, 10. Márk 10, 16. Formája pedig ez: ☉ = az egység; mellynek közép pontja Kristus és annak helytartósága; melly magában se hiányt nem szenved, se tökéletesítés nélkül nem szükölködik. A lapja ez: „Kristus az ő juhaiért tette le lelkét. Egyéb juhai is vannak, me'lyek nem ez

akolból valók; azokat is el kell hoznia, hogy az ó szavát hallgassák; 's legyen egy akol, 's egy pásztor.“ Ján. 10, 15; ki tehát Kristus aklához, Anyaszentegyházhoz nyilvánosságos hitvallással, vagy szívbeli kívánságával nem tartozik, nem üdvözülhet. Különböztető jele meg' ez: „Ki az Anyaszentegyházat nem hallgattya, legyen néked mint a' pogány, és a' publikánus.“ Máté 18, 17. — A' nemkatholikusoknál ezek mind ellenkezőleg vannak. Vesd össze a' Luther, vagy a' kőszeghi; Calvin vagy Haidelbergai katechismust a' Rómaival.

Jelesen a' házosság' ügyeire nézve ellenkeznek: 1) A' nemkatholikusok a' házosságot nem szentségnek, hanem csak némelly religiói szertartásnak, többnyire pedig polgári szerződésnek, tartják. 2) A' házosság' akadályoztathatóságát Szentegyházoknak nem tulajdonítják; hanem a' polgári hatalomra hagygyák. 3) A' házosság' elválaszthatóságát, a' házosság' törés esetén kívül is, több okból vitatják. 4) A' házosság' ügyeit a' Vármegyék' elhatározhatására bocsátják. 5) Némellyek mint Luther, Melanchton 's a' t. a' kétfelenségűséget is néha szabadoltyák, 's t. e' f.

Ezekhez képest: mivel az ellenkezők = ☉ és ☾ magokban kiegyenlíthetetlenek; a' polgári társaság az Anyaszentegyházat, mint tőle függetlent, nem szabályozhattya; a' religió' dolgai és hitnek ágazatai mind közvetlenül, mint közvetve határán kívül esnek: mind ezekre p. o. a' hét vagy két szentségekre, az oltári Szentségre és Ur' vacsorájára kiegyenlíthetése is kiterjeszthetetlen.

A' polgári társaság' kiegyenlíthetése tehát csupán a' lévett religiók és egyházak' szabad gyakorlatát intézheti el tulajdon elveik és szabadalmaikhoz képest: mellyhez tartoznak közönségesen: az ó tulajdon Isten-tiszteletök; templomaik, lelkészeik, iskoláik, vallásitanításaik, letelepedésök, temetkezések' 's más szertartásaik. Különösen a' Házosságra nézve: a' vegyesen házasodhatássok, 's gyermekeiknek törvény szabta határ szerént, önnön vallásokban ne-

veltethetésök, 's keresztelhetésök; a' vegyesen házo-
soknak tulajdon Hierológiájokban is részesíthetése, egy-
házi ítélőszékeik, és elválaszthatóságok' érvényessé-
ge — de csak a' világi eredményeikre nézve. Hogy
ezekben a' katolikusokkal egyenlőleg fentartassanak,
elhatározhatósággal bir igen is. A' vak bugókat, ezen
egyenlőség' zavarójit, körlátózni tartozik is; de a' kat-
holika religyió szabad gyakorlatának sérelme, és ha az
megtámadtatást, rágalmaztatást szenved, maga védel-
me, és czáfolhatása eltilthatása nélkül.

Religionem concernentes constitutiones in suo vigore
confirmantur: 1552. A. 7. 1553. A. 7. 1554. Art. 7. A. 1619.
A. 10. 1655. A. 18.

Religio quae vis liberum habeat exercitium: 1606.
A. 1. Pacif. Vienn. A. 1608. A. 1. a Cor. A. 1618. Art. 77.
1622. A. 2. §. 12. 1630. A. 33. 1635. A. 29. 1647. A. 5.
§. 5. 1659. A. 1. §. 7. 1681. A. 15. 1687. A. 21. A. 1715.
A. 30. 1790. A. 26.

Religio quae vis suos superiores, ac Superintendentes
habeat: 1608. A. 1. a Con. 1618. A. 77. 1630. A. 33. 1635.
A. 29. 1647. A. 5. §. 5. 1790. §. 26.

Protestantes in exercitio religionis et confessionis suae
— citra tamen praecidium religionis catholicae — non
turbentur. 1606. A. 1. Pacif. Vienn. 1508. A. 1. a Con
1618. A. 77. A. 1628. A. 2. §. 12. 1625. A. 22. 1630. A
33. 1635. A. 29. 1638. A. 1. §. 7. 1647. A. 5. §. 5. A. 14
1790. A. 26. §. 2.

Matrimonium mixtum Protestantium non impediatur
1790. A. 26. §. 15. Coram Parocho Catholico ineatur: 1790.
A. 26. §. 15. Ex eodem natae proles, si pater sit Catholi-
cus, omnes catholicae, si mater fuerit Catholica, filiae sint
catholicae, ac filii huiusdem religionem sequi possint. Eo-
dem §. 15.

Matrimonium Protestantium nullum, per Iudicem se-
cularem solum, Episcopus, ut tale agnoscere teneatur.
1790. A. 26. §. 11.

Catholici et Protestantes templa, scholas, parochias,
sub amissione honorum vel beneficiorum inuicem non occu-
pent: 1681. A. 26. §. 27. 1687. A. 21. A. 1715. A. 30. 1790.
A. 26. §. 12. Catholicum ad acatholicam confessionem nemo
allicere audeat: 1790. A. 26. §. 13. Si Catholicus ad Prote-
stantes transire velit, regi prius referatur. 1790. A. 26. §. 13.

„Protestantes in libris suis scomatibus et sarcasmis in religionem catholicam non utantur.“ 1790. A. 26. §. 5.

Der katholische Lehrer ist ein Prediger der Liebe und Duldung, und zwar einer Liebe, die auch den irrenden Brüdern in der Noth hülfreiche Hand leisten, und was Gott duldet, auch er dulden muss. Er ist ein Haushalter, der wachen muss, dass nicht in dem ihm anvertrauten Acker durch seine Schuld, während er etwa schläft, Unkraut unter den Waizen gesäet werde, oder das Unkraut, welches bereits durch eine feindliche Hand auf dem Acker gesäet ward, noch mehr um sich greife. Auf der einen Seite darf er nicht den besonnenen Ernst und die nöthige Schonung ausser Acht lassen; auf der anderen darf die Furcht ihm nicht die Zunge fesseln, dass er die Wahrheit verhöhle, wo er also sie mittheilen soll: Christus muss ihn lehren, mit Liebe zu handeln, und mit Freimüthigkeit zu reden. Den Andersglaubenden fällt es schwer diese Stellung des katholischen Lehrers von der rechten Seite aufzufassen. Sie verlangen dass dieser nichts vorbringe, was ihnen zum Anstoss gereiche, sie verlangen also, dass er seinen Namen verläugne. Den katholischen Lehrer soll aber so ein niedriges Verlängen nicht entpören? Sind denn die protestantischen Lehrer so duldsam in ihren Vorträgen? Wir Katholiken sollen immer, auf ihre Anschuldigungen, Verläumdungen, schweigen? Doch nein; wir sollen lehren was wir wollen, nur nicht katholisch — denn katholisch lehren ist Aufregung blinden Sektengeistes: ist das Protestantische nicht um viel mehr?! „Der Katholik.“

A' polgári társaságba bevett religyiók 's egyházaknak szabadgyakorlati jogokból következik nyilván az ő viszonyosságok is: hogy mint a' katolikusok az ő hiveiket, a' magok elveik szerint taníthatták, nevelhetik, házosságra özveadhatták, házossági ügyeiket eligazíthatták; viszontag a' más felekezettűek is nem különben mindezeket cselekedhessék. Ez nyilván igazságos 's tagadhatatlan általában.

Hogy ezen ügyeknek viszonyítása is a' polgári hatalmat, a' külső béke, 's rend' fenntartóját, őrjét illeti, az ellenkező Anyaszentegyházok között; az is nyilvánosságos: csak itt is, valamint a' kiegyenlítettésök' dolgában, az a' kérdés: mennyire? Általában kiegyenlítettésök a' polgári hatalmat nem illethetvén,

viszonyíttathalássok se illetheti. Ott csak szabad gyakorlatokhoz képest illetvén, itt is ehez képest illetheti.

Itt a' szabad gyakorlati jogokat szükség különös tekintetre méltatnunk: ezek telyesek vagy nem: p. o. Hogy a' katholika Anyaszentegyház megáldhassa, öszveadhassa, hiveinek házosságát, gyermekeiket religiójában taníthassa, telyes joga van reájok; hogy a' hiv katholikus mind ezeket Anyaszentegyházától követelhesse, ennek is telyes joga van mind ezekre. Ugy nemkülönb, hogy a' protestáns Ekklesiák is az övéiket öszveadhassák, gyermekeiket taníthassák, telyes jogok van. 'S telyes marad is az mind addig mig tőlök önként, szabad akaratból, hijányt nem szenved: de ez által megszünik a' jogok' telyessége; p. o. ha valamelly katholikus-fél anyaszentegyházának engedelmetlenkedvén, gyermekeinek katholikus hitben neveltetéséről lemond, 's így annyira mennyire attól eltér; a' katholikus megáldatására telyes joga többé nincsen; az Anyaszentegyházé pedig eránta, mivel szabadakarva meg nem engedi, nem helyesli, megmarad egész épségében; ellenben a' nemkatholikus Egyházoknak, ha övéiknek katholikus féllal egybekelésüket megengedik, helyesítik, sőt javallyák is, azoknak öszveadatási 's gyermekeik' taníthatása jogát sértik, vesztegetik, 's oda adják: azért azok' megköttetésére, 's gyermekeik' tanítására többé telyes jogok nincsen.

Ezekhez képest: 1) mivel ha a' férj katholikus, 's minden gyermekek a' vegyesházosságban a' katholikus papoktól kereszteltetnek, és katholikus hitben neveltetnek; tehát viszontag, hogyha a' férj Protestáns minden gyermekeik a' protestáns vallásban neveltessenek; helye nincsen; 2) Ha katholikus a' férj 's a' vegyesházosok a' katholikus Paptól adattatnak öszve; tehát viszontag, ha nem, a' vegyesházosok az ő lelkésze által adattassanak öszve; a' viszonyításnak ismét helye nincsen; 3) A' protestáns házások' kapcsa, ha magokéival kelnek öszve, nem csak a' házosságtörés esetében, hanem más okból is, elválasztható; tehát viszontag, ha

katholikus féllel kelnek is össze, elválasztatható: a viszonyításnak ismét helye nincsen. 4) A magok közötti házosságok ügyei önnön consistoriumaik alá tartozandók, tehát a vegyesházásoké is: a viszonyításnak helye ismét nincsen: igazságosan; a magok közötti házosságok ügyeiben — törvényengedte határig — telyes jogok van igen is; de a vegyesházosságokban nincsen. Azon jogokat pedig, melly nem telyes, a katholika Anyaszentegyház telyes jogával a polgári társaság nem viszonyíthatta — daskáskodás nélkül.

Szükség e' pontban számba vennünk azt is: Az Anyaszentegyház minden hiveinek összeadatását követelheti telyes jogával: mert azt a Házosság' szentsége egyik lényeges részének hiszi, 's vallyá: arra tartozandók lévén a' szabad egyezés, az összeadatás, és a' helybeli pap' jelenléte; a' protestans Ekklesia ellenben azt szentségnek el nem esmervén a' vegyesházosoknak lelkészeik által összeadatását jogossan nem is szükségelheti: 1) Az Anyaszentegyház a' vegyesházosságbeli gyermekek' taníttatását telyes joggal követelheti: mert hit' elve szerint csak a' katholikus hitben és Anyaszentegyházban üdvözülhetni; a' protestans Ekklesia vallása szerint ellenben a' katholikus Anyaszentegyházban is üdvözülhetni: azért a' Anyaszentegyház' keblén kívül gyermekek' üdvössége veszedelmeztetik; a' protestans gyülekezetén kívül pedig nem. Tehát ezen tekintetből is a' vegyesházások' összeadathatására, és gyermekeik' tanítására az Anyaszentegyháznak telyes joga van; a' protestans ekklesiáknak ellenben nincsen. Következőleg ezen házossági ügyekben a' polgári hatalomnak viszonyítási elhatározhatósága nincsen — igazság szerint.

A' katholika és protestans Ekklesiák között a' viszonyításnak csak annyiban marad helye: 1) Valamint a' katholika Anyaszentegyház az ő hiveit a' vegyesházosságok' tilalmassága, veszedelme eránt tanitya, inti, feddi, fenyíti; ők is viszontag az övéiket a' katholikusokkal összevekeléstől tartóztatásuk vissza: mit önnönfelekezetiek is szükségesnek, 's mit őseik is szin-

te kétszázad által gyakoroltak. 2) Valamint a' katho-
lika Anyaszentegyház hiveinek házossági ügyeiben bí-
ráskodhatását fenntartotta; ugy ők is ezt, mellyet a' pol-
gári hatalomnak átengedtek, szerezzék vissza, állí-
tsanak magoknak tulajdon szentszéket (consistoriu-
mot); mit nemkülönben felekezeteik kívánnak. Eze-
ket a' polgári társaság viszonyíthatja — igazság sze-
rént. 'S a' viszonyossággal a' szent béke is visszatér,
másnak sérelme 's rövidsége nélkül.

„Firmiter credit Ecclesia catholica, profibetur et praed-
dicat: nullos inter Catholicam Ecclesiam non existentes: non
solum paganos, sed nec Judaeos aut Haereticos aut Schi-
smaticos, aeternae vitae fieri posse participes, nisi ante
finem vitae eidem fuerint (oris confessione, aut cordis de-
siderio) aggregati; tantumque valere Ecclesiastici corporis
unitatem, ut solum in ea manentibus ad salutem ecclesia-
stica proficiant sacramenta, et ieiunia eleemosynae, ac cae-
tera pietatis officia, et exercitia militiae Christianae, prae-
mia aeterna parturiant; neminemque, quantascunque ele-
mosynas fecerit, et si pro Christi nomine sanguinem effu-
derit, posse salvari, nisi in catholicae ecclesiae gremio et
unitate permanserit.“ Ecclesiae Occid. et Orient. Decretum
pro Jacobinis. — A catholicis ex adverso, in sola confes-
sione seu Augustana, seu Helvetica, salvandos esse homines,
dogma non est: in ecclesia quoque catholica salutem posse
obtineri, palam et solemniter universitas Helmstadiensis,
occasione nuptiarum Eleonorae Margarethae, Principissae
Quelpherbitanae, cum Leopoldo I. Imperante, contracta-
rum edixit: Documentum publicum exhibet Drouen et
Juuenin in tractatu de sacramentis. Quin et RR. Gabriel
Bátori, Confessionis Helveticae cis-Danubiana Superin-
tendens. Pestini, salutis a Christo partae, non catholicos
solos, sed quosquos, bonorum operum merito, compotes
fieri, est professus opusculo: Lehet-e? Van-e egyedül Üd-
vözítő Ekklesia? — Lásd Rationes Ecclesiae Cath. adv. matrim.
mixta irrestricta c. 97 - 99.

Protestantes in coordinatione superioritatis, religionis,
ac disciplinae Rex audiet. 1790. §. A. 26. §. 4.

„In gradibus, lege prohibitis, matrimonia Rex dispen-
sabit.“ 1790. A. 26. §. 11.

„Protestantes sine scitu et consensu regio synodus cele-
brare non possunt.“ 1790. A. 26. §. 4.

„Consistorium protestantium donec coordinatum fuerit, Magistratus civilis vel Comitatus iudicabit eorum causas matrimoniales.“ 1790. A. 26. §. 11.

„Die protestantische Kirche muss die gemischten Ehen ungern sehen; sie muss ins besondere die Ehen, in welchen nicht alle Kinder protestantisch werden sollen, unterschieden missbilligen; und darf ihr Verfahren (namentlich durch die Art der Trauung) nicht eine Billigung derselben an den Tag legen. Sie muss hierin die Handlungsweise der Katholischen vollkommen ehren und loben.“

„Dass die oberste Leitung und letzte Entscheidung in der protestantischen, auch in eigentlich geistlichen Sachen bei einer Person, die nicht geistlichen Standes ist, bei dem Landherrn steht, dass ist ein in Eile und Unordnung gemachter Fehler, den man auf ordentlichem Wege wieder gut zu machen hat.“ Harms. Das sind die 95 Theses. D. Martin Luthers, mit andern 95 Satzen begleitet.“

„Die Ehe seye ein treffendes Bild des Verhältnisses welches zwischen Christus und seiner Kirche besteht.“ Marheinecke. — Seye ein Gott angenehmer Stand, auf welchem der Segen und Gnade Gottes ganz besonders ruhe; wenn man nur nach seinem Willen in diesem Stand tritt und darin lebet.“ Ugyan ö.

„Die Ehe soll in der christlichen Kirche überall ein heiliger und geheiligter Stand, mithin wahrhaftig ein Sakrament, in der Ursprünglichen Bedeutung dieses Wortes seyn.“ Meinert.

„Aufrichtig, und mit mir gewiss viele Tausend protestantische Geistliche möchten lieber von dem geistlichen Bischöfe eines fremden Landes, aber zu unserer Kirche gehörig, dem ein geistliches Collegium mit Rath und Stimmgebung zur Seite sitzt, Vorschriften annehmen über das, was und wie wir zu lehren, und wie wir die Feiern des Cultus einzurichten haben, als von dem eigenen Landesherrn, der doch immer ein Laie ist, wenn er sich auch *summus episcopus* nennt.“ Allgem. Darmstädter Kirchen Zeitung 1829. nro 172.

Ezek mind protestans igénylések.

Ezeknél fogva, látszik nékem, eléggé kivilágulni, hogy az elhatározhatóság (Entscheidungsrecht), se az Anyaszentegyházat, se a' polgári hatalmat a' religió és házasság' dolgaiban általános an nem il-

leti, nem illetheti; hanem csak képestleg, az az: a házosság' tulajdon ügyeinek, és az egyházak' jogainak szükségessítése szerént. Azért az a' polgári hatalomtól, az anyaszentegyház' kitudtával, követelhetetlen: mind egyikéhez, mind másikához mint pártfogó, felvigyázó, ovakodó, hozzá láthat az ugyan, de annak elmellőzésével — nem. Ha ő az Isten szerzette, Krisztus alapította, házosságon hatalmaskodik, az Isten törvénye ellenségül, mélyen határozhatósága, tekintélye 's tisztelete alapul; nem kívánhattya, hogy törvényének mindnyájan önként engedjenek, minekutánna maga se enged a' főbbi törvénynek, 's az engedelem fundamentumát lerontotta. Kik a' polgári fejedelem' hatalmát általányosságra rugtattyák, akár hizelkedésből, akár önzésből, az Isteninek sérelmével, annak igaz baráti, hiv tanácsadóji, mind addig, míg a' jogosság' fogalma, 's az igaznak, melly csak egyedül egy lehet, az emberek' elméjéből ki nem kopik, — nem lehetnek.

„Beide, das der irdischen und zeitlichen Zwecke, der Staat, und das, welches die Seelen zu leiten hat, dass sie durch wahren Glauben von dem Vergänglichlichen zum Unvergänglichlichen sich erheben, die Kirche, sollten neben einander bestehen, im wesentlichen unabhängig von einander, gegenseitig ungekränket; jedes in seinen Rechten, doch jedes für das andere wachend, im heiteren Einklange zu einander gewendet, wie das Antlitz der Cherubine auf der Bundeslade; gleich als zwey Säulen an den Thoren des Tempels.“ Hutter.

„Es liegt in der wesentlichen Aufgabe der christlichen Kirche, auch das bürgerliche und öffentliche Leben zu durchdringen, und den Staat zu einem christlichen Staate zu gestalten; worin die bürgerlichen Tugenden auf die Religion, als auf eine dauerhafte Unterlage gegründet, und die Kirche in ihrem hohen Berufe von der Staatsgewalt unumwunden anerkannt, und geschirmt wird. Sie kann also von einer christlichen Obrigkeit verlangen, dass diese den Vorschriften der Kirche keine dieselben hemmenden oder Schwächenden Gesetze zur Seite stelle; vielmehr sie durch bürgerliche Verordnungen unterstütze, äussere Verletzungen der Kirche und Religion züchtige. — Ihrerseits

muss auch die Kirche einer solchen Obrigkeit, das diesem Schutze entsprechende Vertrauen erweisen; allen den Gerechten Wünschen und Anforderungen, für die kirchlichen Einrichtungen des Landes, entgegen kommen, die dahin zielenden Gesetze und Anordnungen, nach geflogener Rücksprache festsetzen. — Also werden beide Gewalten neben, und mit einander für ihre Bestimmung wirken, gemeinschaftliche Angelegenheiten friedlich verhandeln, erstandene Reibungen mit Schonung ausgleichen, sich überhaupt gegeneinander, wie hilfreiche Glieder eines einzigen Körpers erzeugen, in welchem das ganze und vollständige Leben des Menschen sich bewegt,“ Clem. August gegen die Anklagen der k. preuss. Regierung vertheidigt von einem Protestantem 1838. p. 68 — 69.

Hogy a' polgári felség a' religiói, egyházi 's házassági ügyek' általános elhatározhatóságát magahatalmába pontosítsa, ez kivihetellen; mert 1) nincs reá joga: arra neki se az Isten felhatalmazást nem adott, se a' polgári társaság nem adhatott; az egészen ezéllján és határán kívül esvén; ha pedig önkényüleg szerzendí meg, színt olly drágán fizetendi, mint a' VIII-dik (hat feleséges) Henrik Nagy Britanniában; I. Fridrik Dániában; I. Gustav Váza, Svediában, birodalmának pusztításával 2) Nincs hozzá elégséges eszköze: kénszerítése a' lelkiesmérel' szabadságával nem bír: daczol avval egy János mondván: Nem szabad néked atyádfia' feleségét tartanod. 'S készen megy a' börtönbe; nyakát, ha tetszik, a' porozlónak oda nyujtja. Máté 14, 35. Daczolnak vele némelly szent lelkületű férjfiak mondván: „Az Istennek inkább kell engedni mint az embereknek; 's oda tartyák hátokat a' vesszőztetésre. Magok támasztanak elleneket: Pius pápákat, Coloniai 's Posnai érsekeket, Paderborni, Trieri püspököket, Binterim Plébánusokat, Makk Professorokat, Dünkircheni országköveteket, 'sat. kiken a' fogság nem fogott. 3) Nincs hasznok benne: országok' békéjét, egyességét, tiszteletét emészlik fel: mint Poroszország mintegy tizenhat esztendeig. 4) Nincs ta: tandóságra kilátások: A' lázzangó Franciaország a' házosságokat egészen polgárosította; az egy-

háziakat börtönöztette, nyaktilóztatta, 'sat.; és a 'há-zosságok' religiószerúsége kivivta az ő jogosságát; az egyház az ő önállását. Az orosz Absolutismus' drámájának még csak első jelenései, bonyolódásai tűntek fel; kifejtülése hátrál; mindazáltal érdekes részvétel nélkül nem szükölködik.

Mit einem Worte, jedes Recht, das des Fürsten, wie das seiner Unterthanen ist ein göttliches Recht. — Berufst sich ein Fürst auf sein göttliches Recht, so muss er unbeschadet aller irdischen Macht und seiner Unabhängigkeit von jeder menschlichen Obrigkeit, auch die Pflichten anerkennen, die ihm dasselbe Göttliche auferlegt. — Er muss andere Rechte, die auch von Gott sind, heilig halten. Ja er soll sogar über diese strenge Pflicht der Gerechtigkeit hinaus, seine eigene Macht dazu verwenden, allen Menschen, so weit seine Kräfte reichen, vorzüglich aber seinen Unterthanen, zu wahren, und fördern helfen. Es ist Inbesonderheit ein königliches Amt, das Volk Gottes zu regiren, es mit Billigkeit und Gerechtigkeit zu lenken, und dahin zu trachten, dass Friede und Eintracht erhalten werde. Der König soll zuörderst ein Schirmherr der Kirchen, der Diener Gottes, der Wittwen, der Waisen, und der übrigen Armen, so wie aller Derer seyn, die es bedürfen. — So ist im christlichen Alterthum das göttliche Recht, und die göttliche Einsetzung der Könige verstanden worden. Nie und nirgends lag darin der Begriff einer absoluten, d. h. völlig von allen Schranken der Pflicht, oder von Gott und dem Gesetze der Gerechtigkeit und Liebe losgebundenen Gewalt; und wenn die allgemeine Kirche von Völkern die Ehrfurcht vor dem von Gott stammenden Amte der Könige als Satz des christlichen Glaubens einschärfte, so hat sie auch niemals unterlassen, andererseits den Königen und Herren dieser Welt die schweren und ersten Pflichten ihres Amtes vorzuhalten. „Der König sagt das sechste zu Paris gehaltene Concilium, wird also genannt vom Recht-handeln (Rex a recte agendo vocatur): denn, wenn er fromm, gerecht und harmherzig regirt; wird er nach Verdienst ein König genannt.“ — So ist es das höchste Princip der Gerechtigkeit: Jedem das seinige zu lassen; es ist die höchste Pflicht der Obrigkeit, die Gerechtigkeit zu handhaben; wenn sie aber befiehlt, der Unterthan solle sein Recht aufgeben, oder wenn sie sich gegen die Kirche selbst wendet, und ihr das ihrige nimmt, so lehrt diese

doch keinen Widerstand entgegen zu setzen. Wenn also z. B. gegen einen Bischof die Staatsgewalt auftritt, und von ihm fordert Gut und Blut, Leib und Leben; so befördert gleichsam die Kirche selbst die Erfüllung des Willens der weltliche Machthaber eher, als den Glauben aufzugeben, und mit dem heiligen Ambrosius mag Jener aufrufen: Wollt ihr mein väterlich Erbtheil, so nehmet es; wollt ihr meinen Leib, ich komme euch entgegen; wollet ihr mich in Ketten werfen? wollt ihr mich zum Tode führen? Dieses ist mein Verlangen; und nicht werde ich mich umringen mit Volkshäufen, auch werde ich nicht die Altäre umfassen, um für mein Leben zu bitten; sondern für die Altäre den Todesstreich empfangen! Gegen Waffen und Soldaten sind Thränen meine Waffen: denn das ist die Vertheidigung des Priesters; anders kann und darf ich nicht widerstehen, — nur meinen Glauben lasst mir "Katholik.

A' lelkiesméret' szabadsága, az Ekklesiák' egyenlősége, és viszonyossága végett tehát, szükség' esetében, a' polgári hatalom, az Anyaszentegyházzal egyet értve, a' vegyesházosságot e'kép határozhatná el: I. Hogy a' vegyesen házosulandók, minémü religióban neveljék gyermekeiket, előre lelkiesméretök' szerént szabadon egyezkedheszenek, 's ezen egyesületek minden akadály ellen eszközöltessék. II. A' katholika Anyaszentegyház házossági áldását, más Ekklesiák' szertartássokat, a' tőlök gyermekeiket elidegenítőktől megtagadhasák; házosságok' érvénytelenithetése nélkül. III. A' meg nem egyezettek vagy nem egyezhetők (mivel a' katolikus feleket és Anyaszentegyházat szentségi jogoktól meg nem foszthatni) 1) az ó katolikus Papjaik' jelenlétében adattassanak össze; de a' más vallásu Hierologiában is azután résztvehessenek, 2) Minden gyermekeiket katolikus hitben neveljék; de ezek érett korokra jutván más vallást is választhassanak magoknak. 3) Házossági ügyeik, mennyire a' Szentséget és az elválaszthatatlanság' képesát illetik, a' katolikus szent szék által igazittassanak el; többnyire nem. — Ezek szerént mind az Anyaszentegyház és polgári hatalom' elhatározhatósága, mind az Ekklesiák' egyenlősége,

's viszonyossága, mind a' lelkiismeret' szabadság —
kittelhetőleg — fenntartatnék.

Für wie wesentlich und nothwendig die Kirche die Fortpflanzung der wahren Kirche, und des wahren Glaubens Christi halte, beweiset sie dadurch: dass sie bei Ehen, welche unter gerädehin aufhebenden Bedingungen, eingegangen werden, ihre Priester durch Einsegnung nicht mitwirken lässt. Dass hiedurch der natürlichen Fortpflanzung der bürgerlichen Gesellschaft kein Abbruch zugehe, ist der schlagende Beweis, dass die letzten Päpste sogar den Canon des Tridentinischen Coacils (den, der die Gegenwart des katholischen Pfarrers zur Gültigkeit der Ehe fodert) in Bezug auf Gültigkeit solcher Ehen suspendirt haben, damit nur keine Veranlassung gegeben sey, auf der Theilnahme des Priesters zu bestehen. — Wie ungerecht werfen uns demnach die Gegner vor, dass wir die Rechtsgleichheit der Confessionen verletzen, ein Privilegium behaupten wollen; da nur schlechterdings, dasselbe Recht, welches wir für uns in Anspruch nehmen, auch den protestantischen Geistlichen einräumen, und ihnen frei lassen, auch ihrer Seits ihren Einfluss, und die Macht anzubieten; um die Kinder aus gemischten Ehen ihren Confessionen zuzueignen, oder selbige zu verhindern.“ Döllinger l. c.

A' házossági és egyházi ügyek iránti — közöttük kihalhatatlan viszálykodásoknak tehát nem az ó elhatározhatatlanságok, az oka, nem; más okai vannak azoknak, mellyek nem olly mélyen merültek, hogy ki ne tánnének, ha vizsgáltatnának: Mondhatnók 1) Mi Magyarok igen, igen napkeleti népek vagyunk; mainapiglan a' férjet a' nőtől uraltattuk; ezt mint a' Barbarok szabadtalannak tartjuk, gyermekeinek lelkiismereti szabadsága szerént nevelhetése eránt egyezkedhetést se engedünk neki, hanem a' férje alá hódítjuk törvényesen! 2) Eredeti bűnünk a' szabadság: mások' szabadságának és jogainak szorongatása által a' religió' dolgaiban is. 3) A' religiókat, egyháziakat egyenlíteni, 's viszonyítani törekedünk; de magunkat nem — a' közjóra. 4) Elannyira bele szerttünk a' Religió feletti szüntelen versengéshez, hogy a' religió szerénti életre időnk nem marad. 5) Biz-

nyos járvány ütött ki közöllünk: a' jó célra rossz eszközökkel, a' felebaráti szeretetre religiói indifferentismüssal, akarunk szert tenni. 6) Európában híres vitézségünk ellenére pulyák vagyunk: egy két méltatlan végyes házosok' meg nem áldottatására felrivakodunk: no oda a' haza! a' felebaráti szeretet le gyilkoltatott!! az egyesség szórén szálán elveszett!?

Ezek látszottak nékem, telyes meggyőződéseemből, a' kibékületre alkalmasoknak, czéferányosoknak, ha vizgáltatásra méltattatnának; kik hathatóságokat, képesebbeket, bölcsebbeket tudnak; lépjenek ki a' mindenható teremekből a' nyilt térre, 's okkal móddal — nem szavazással, nem maradjonnal, hanem isteni — természet — köz, honi törvényekből merített indokokkal győzzenek, és milliommok' köszönetét, haladását arassák jutalmul!

